TNS Nipo
Grote Bickersstraat 74 1013 KS Amsterdam
t 020 5225 444
e info@tns-nipo.com www.tns-nipo.com

Rapport

Evaluatie regeling tijdelijke vervanging volksvertegenwoordigers

Tim de Beer
Amber Jägers
Ageeth Ettema
Simone Roos

G4509 |December 2012

Disclaimer

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De verantwoordelijkheid voor de inhoud van het onderzoek berust bij de auteurs. De inhoud vormt niet per definitie een weergave van het standpunt van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Inhoud

Samenvatting

Gebruik van de regeling tijdelijke vervanging volksvertegenwoordigers

Het besluit om al dan niet vervanging te regelen tijdens ziekte of zwangerschap is afhankelijk van verschillende situaties en overwegingen van de diverse betrokkenen. Het initiatief om vervanging te regelen komt de ene keer van de fractie, de andere keer neemt de zieke of zwangere volksvertegenwoordiger (soms op aandringen van familie) zélf het initiatief of wijst de griffier op de mogelijkheid om vervanging te regelen.

Overwegingen

De belangrijkste overwegingen die meespelen bij het besluit om vervanging te regelen, zijn:

- *De ernst van de ziekte*

Sommige volksvertegenwoordigers zijn zo ziek zijn dat werken geen optie is. Als ze acuut en/of gedurende langere tijd uitgeschakeld zijn, is vervanging voor alle betrokkenen een logische stap.

- *Rust en ruimte krijgen om te herstellen*

De regeling geeft zieke en zwangere volksvertegenwoordigers de rust en de ruimte om helemaal te herstellen. Misschien zouden ze anders eerder aan het werk gegaan zijn of langer doorgewerkt hebben. Dit geldt nog sterker bij minder acute of psychische klachten (zoals een burn out).

- *Het garanderen van de continuïteit van de werkzaamheden*

De regeling maakt het mogelijk dat het benodigde werk gedaan kan blijven worden. Voor zowel de volksvertegenwoordiger als de fractie is dit een belangrijke reden om er gebruik van te maken. De volksvertegenwoordiger hoeft niet op halve kracht te werken, maar er is ruimte om een vervanger in te schakelen die zich volledig kan inzetten.

- *Het handhaven van de stemverhoudingen*

Een andere overweging die meespeelt om vervanging te regelen is dat men het belangrijk vindt dat de stem tijdens de periode dat de volksvertegenwoordiger uitgeschakeld is, behouden blijft. Dit is des te belangrijker bij een eenmansfractie. Sommigen vinden het zelfs een plicht om je te laten vervangen als je niet aanwezig kunt zijn vanwege ziekte of zwangerschap.

De regeling werkt drempelverlagend voor zowel zieke en zwangere volksvertegenwoordigers als de fractie om vervanging te regelen.

- *Terugkeergarantie*
  De garantie dat men gewoon terug kan komen maakt de beslissing om vervanging te regelen gemakkelijker voor de zieke of zwangere volksvertegenwoordiger. De terugkeergarantie maakt het ook voor een fractie eenvoudiger om iemand te overtuigen dat het beter is zich (even) terug te trekken.

- *Vergoeding*
  Het biedt (inkomens)zekerheid dat de vergoeding voor de volksvertegenwoordiger doorgaat tijdens de vervanging. De keerzijde is volgens een enkele criticus – deze klacht wordt vooral binnen kleine gemeenten gehoord - dat het doorlopen van de vergoeding iets te veel van het

goede is. Daar staat tegenover dat dit aspect van de regeling ook drempelverlagend werkt om zich verkiesbaar te stellen als volksvertegenwoordiger. Sommigen vinden dan ook dat de vergoeding voor de zieke of zwangere volksvertegenwoordiger wel wat lager zou kunnen zijn.

- *Steun in de rug bij onwelwillende fractie*
  De regeling is een steun in de rug voor zieke en zwangere volksvertegenwoordigers die te maken hebben met een fractie die onwelwillend staat tegenover verlof voor 'dit soort zaken'. Men kan zich dan beroepen op zijn of haar formele recht.

- *Drempelverlagende werking voor jonge vrouwen*
  Ten slotte neemt de regeling voor (jonge) vrouwen met een kinderwens ook een drempel weg om de functie van volksvertegenwoordiger op zich te nemen.

Feitelijk gebruik regeling

In totaal geeft bijna de helft (46%, n=120) van de ondervraagde griffiers aan dat er in de afgelopen zes jaar gebruik is gemaakt van de regeling vervanging volksvertegenwoordigers in verband met ziekte en/ of zwangerschap. De regeling is een stuk vaker ingezet voor ziekte (37% van de griffiers rapporteert dit) dan voor zwangerschap (23% van de griffiers rapporteert dit). In de meerderheid van de gevallen ging het om vervanging.

Met behulp van de sneeuwbalmethode zijn via de griffiers volksvertegenwoordigers die zelf gebruik hebben gemaakt van de vervangingsregeling, dan wel als vervanger zijn aangetreden tijdens het verlof van een mede-raadslid geworven. Deze methode garandeert de representativiteit van volksvertegenwoordigers geenszins, de verhouding vervanging wegens ziekte versus vervanging wegens zwangerschap zegt in deze gevallen dus weinig. Maar de bevindingen geven wel een breed inzicht in diverse ervaringen met de vervangingsregeling.

Zo zijn er meer vervangers ondervraagd die in verband met ziekte (65%) dan in verband met zwangerschap (42%) gebruik hebben gemaakt van de regeling.

De ondervraagde volksvertegenwoordigers die zich hebben laten vervangen, geven ongeveer even vaak aan dat dit in geval van zwangerschap was als in geval van ziekte. Nog eens 6% van de volksvertegenwoordigers geeft aan dat er zich – afgezien van de ene vervanging – nogmaals een situatie heeft voorgedaan waarin men gebruik had kunnen maken van de regeling (maar dit niet heeft gedaan).

Bekendheid regeling

Uit het kwalitatieve onderzoek blijkt dat veel betrokkenen (vervangen volksvertegenwoordigers, fractiegenoten, fractievoorzitters en vervangers) de regeling al kenden voordat deze op hun pad kwam, maar nog niet iedereen wist van het bestaan ervan. De griffier speelt dan vaak een belangrijke rol door te wijzen op het bestaan van de regeling.

De overgrote meerderheid van de griffiers (84%) is (spontaan) bekend met de regeling tijdelijke vervanging volksvertegenwoordigers. Opvallend: niet alle griffiers – namelijk 93% - die rapporteren dat er in de afgelopen zes jaar gebruik is gemaakt van de regeling geven in eerste instantie aan bekend te zijn met de regeling. Geholpen zijn overigens alle griffiers bekend met de regeling.

Hoewel alle ondervraagde fractieleden een vervanging volgens de regeling hebben meegemaakt, is niet iedereen – namelijk 83% - bekend met de regeling. Twee derde (66%) weet waar men nu informatie over de regeling kan vinden.

Een derde (33%) van de vervangen volksvertegenwoordigers geeft aan (nog steeds) niet te weten waar men informatie over de regeling kan vinden. Het blijkt wel dat zij in bijna driekwart van de gevallen (72%) naar de griffie zijn gestapt om aan te geven gebruik te willen maken van de regeling.

Maximale gebruik per zittingsperiode

Slechts twee griffiers rapporteren dat een volksvertegenwoordiger binnen één zittingsperiode een vierde maal van de regeling gebruik wilde maken. Dit is dus bijna nooit voorgekomen.

In het kwalitatieve onderzoek geeft men aan het heel goed te vinden dat er een maximum zit aan het aantal keer dat de vervanging kan worden verlengd. Op een gegeven moment moet er duidelijkheid zijn en moet iemand óf terugkomen óf ontslag nemen.

Geen gebruik van de regeling ondanks de mogelijkheid hiertoe

De helft (49%) van de griffiers geeft aan dat het nooit is voorgekomen dat een volksvertegenwoordiger zich had kunnen laten vervangen, maar dit niet heeft gedaan. De andere helft (51%) stelt dat dit wel is gebeurd (eens of enkele malen).

De redenen waarom van vervanging werd afgezien (in volgorde van vaak naar minder vaak genoemd):

- Het betrof slechts een korte periode van vervanging (korter dan 16 weken),
- Fracties kozen er bewust voor geen vervanger aan te stellen,
- Het was niet duidelijk hoe lang de afwezigheid van de volksvertegenwoordiger zou duren,
- De volksvertegenwoordiger wilde zich niet laten vervangen,
- De partij zag de eerstvolgende op de lijst niet als de gewenste vervanger,
- Er was geen vervanger beschikbaar.

In het kwalitatieve onderzoek werden de volgend (deels overlappende) redenen genoemd om (langer) door te werken (of eerder weer te beginnen):

- Men vindt de vervangingsperiode te lang,
- Men kan het werk niet loslaten,
- Het werk geeft afleiding,
- Men denkt moeilijk gemist te kunnen worden,
- Men vindt dat belangrijke zaken nooit helemaal goed over te dragen zijn,
- Er wordt druk uitgeoefend vanuit de fractie om te blijven werken.

Introductie regeling en informatievoorziening

Introductie regeling

Niet alle griffiers hebben een actieve rol gespeeld bij de introductie van de regeling. Bijna de helft (48%) van de griffiers geeft aan dat wel te hebben gedaan (voornamelijk per mail/nieuwsbrief of memo of in voorkomende gevallen gewezen op de mogelijkheid), een iets kleinere groep (43%) zegt van niet. Griffiers die dit niet hebben gedaan, verklaren veelal dat er geen directe aanleiding was om de regeling onder de aandacht te brengen, dat de regeling gewoon 'als ingekomen stuk' werd behandeld, dat de media al genoeg aandacht aan de regeling hadden besteed, of dat 'de wetenschap dat de regeling bestaat' voldoende werd geacht.

Van de ondervraagde volksvertegenwoordigers – vervangen volksvertegenwoordigers, vervangers en fractiegenoten - geeft ruim een kwart (28%) aan dat de regeling bij hen is geïntroduceerd door de gemeenteraad waarbij zij werkzaam zijn/ waren. Een vijfde (20%) geeft aan dat de regeling helemaal *niet* bij hen geïntroduceerd is. Ook genoemd worden VNG (9%) en Provinciale Staten (2%). Nog eens 7% weet het niet. Het IPO wordt helemaal niet genoemd.

Wijze van introductie regeling en huidige informatievoorziening

Griffiers zien met name een rol voor zichzelf weggelegd als informatieverschaffer en adviseur met betrekking tot de regeling wanneer zich concreet een situatie voordoet waarin een volksvertegenwoordiger gebruik zou kunnen maken van de regeling.

Wat het spontaan beschikbaar stellen van informatie over de regeling betreft, nemen griffiers veelal een afwachtende houding aan. Twee derde (64%) zegt dat volksvertegenwoordigers deze informatie persoonlijk bij hen kunnen navragen.
Intranet en een (nieuwsbrief) eindigen met 11% en 10% op een tweede en derde plaats. Een op de zeven griffiers (14%) zegt geen informatie beschikbaar te stellen.

Dit blijkt ook uit het kwalitatieve onderzoek: de griffier speelt vaak een belangrijke rol op het moment dat een volksvertegenwoordiger ziek of zwanger is. Dan wijst hij of zij op de mogelijkheid om van de regeling gebruik te maken en geeft informatie over de procedure.

Selectie kandidaat en overdracht

Termijn aanvraag regeling
De meerderheid van de vervangen volksvertegenwoordigers heeft ruim van tevoren aangegeven gebruik te willen maken van de regeling.

Afgeweken van kandidatenlijst bij selectie vervanger/problemen beschikbaarheid
De overgrote meerderheid van de griffiers die met de regeling te maken hebben gehad (89%) heeft geen onregelmatigheden waargenomen met betrekking tot het handhaven van de volgorde van de kandidatenlijst bij het aanstellen van een vervanger. Een klein deel van de griffiers die ervaring hebben met de regeling (6% van alle ondervraagde griffiers) stelt dat er wel eens is afgeweken van de volgorde van de kandidatenlijst bij het aanstellen van een vervanger.

Problemen bij beschikbaarheid kandidaten
Verreweg de meeste ondervraagde fractieleden (89%) melden geen problemen omtrent de beschikbaarheid van vervangers, vier leden (11%) melden dat dit wel een keer is voorgekomen.

Ook in het kwalitatieve onderzoek geeft men aan dat het regelen van een vervanger meestal geen probleem was en dat het vragen van de eerstvolgende op de kieslijst een vanzelfsprekendheid was. Het komt voor dat de eerstvolgende niet kan of wil. Dan moet volgens regelgeving de volgende kandidaat op de lijst worden benaderd. In een enkel geval gaat het regelen van een vervanger wat minder soepel. Maar men zegt er dan wel meteen bij dat men vindt dat de oorzaak van het probleem bij de partij zelf ligt, bij een lijst die niet optimaal is samengesteld.

Als het gaat om de plicht om de volgorde van de kieslijst aan te houden, vinden betrokkenen in het kwalitatieve onderzoek over het algemeen dat die gehandhaafd moet worden. Het is duidelijk, democratisch en voorkomt willekeur.

Bedenktijd aannemen tijdelijke functie

Ruim driekwart van de vervangers (77%) onderschrijft dat men de wettelijk vastgelegde tien dagen bedenktijd heeft gekregen om de functie aan te nemen of af te wijzen. Degenen die sneller moesten beslissen, geven vooral aan dat de urgentie groot en de tijd gering was.

Redenen om als vervanger aan te treden

De redenen waarom de vervangers gebruik hebben gemaakt van de regeling lopen uiteen. Vaakst genoemd is de kans 'om ervaring op te doen als volksvertegenwoordiger' (45%), gevolgd door de mogelijkheid 'om ervaring op te doen in verschillende functies of met verschillende onderwerpen' (19%) en de mogelijkheid 'om te ervaren of werken binnen een vertegenwoordigd orgaan dat bij mij past' (19%).

Hetzelfde beeld komt naar voren in het kwalitatieve onderzoek. Vervangers vinden het meestal logisch dat zij gevraagd worden. Ze zijn de eerstvolgende op de kieslijst en vinden het hun plicht om de vervanging op zich te nemen. Hoewel het af en toe wel zwaar wordt gevonden de vervanging op zich te nemen, vinden vervangers het vaak prettig om op deze manier ervaring op te doen en te laten zien wat ze kunnen.

Afspraken inwerk- en overdrachtperiode gebruiker

De meeste griffiers die ervaring met de regeling hebben, melden dat er geen afspraken zijn gemaakt over de overdracht bij vervanging. Slechts 16% zegt dat dit wel is gebeurd – het betreft voornamelijk 'procesmatige' zaken, waarbij de vervanger doorgaans dezelfde introductie krijgt als ieder nieuw raadslid. Ruim een derde (37%) zegt dat er geen protocol bestaat, eveneens een derde (32%) meent dat de te vervangen volksvertegenwoordiger en vervanger dat informeel afstemmen, en 15% ontkent dat er afspraken worden gemaakt.

Twee op de drie vervangen volksvertegenwoordigers (64%) geven aan afspraken te hebben gemaakt met hun vervanger over de inwerkperiode/ overdracht, voornamelijk om inhoudelijke zaken (dossiers, portefeuilles) te bespreken. Ruim een kwart (28%) heeft dat niet gedaan.

Slechts een derde van de vervangers (32%) beaamt (en 39% ontkent) dat de vervangen volksvertegenwoordiger afspraken heeft gemaakt met hen aangaande de inwerkperiode/ overdracht. Dit valt echter moeilijk te rijmen met het veel ruimere aandeel volksvertegenwoordigers dat aangeeft afspraken te hebben gemaakt met hun vervanger over de inwerkperiode/ overdracht (64%).
Toch geeft bijna de helft van de vervangers (45%) aan dat men voldoende kennis van lopende zaken had om de kwaliteit van het werk tijdens de afwezigheid van de volksvertegenwoordiger te waarborgen, de rest stelt dat dit van de situatie afhankelijk was. Laatstgenoemde groep draagt als mogelijke verbetering aan dat volksvertegenwoordigers tijdens de eerste weken van het verlof begeleid zouden moeten worden, dat complexe zaken wellicht beter aan 'vaste' raadsleden kunnen worden overgedragen en dat de inwerkperiode langer zou moeten zijn.

Uit het kwalitatieve onderzoek komt het beeld naar voren dat vervangers vaak al ingewerkt en behoorlijk ervaren zijn. Ze zijn al zeer betrokken bij de fractie; wonen meestal de fractievergaderingen bij en overleggen bij en/of zijn lid van de steunfractie, burgerraadslid, duo-raadslid of al eerder raadslid of Statenlid geweest. Bij vragen zijn de fractie en/of de zieke of zwangere volksvertegenwoordiger vaak wel beschikbaar. Omdat de vervangers zo ervaren zijn, vinden de betrokkenen het niet nodig om formele afspraken te maken over inwerken of overdracht.

Tevredenheid uitvoer regeling

Waarborging kwaliteit ambt

Uit het kwalitatieve onderzoek blijkt dat vervangers veelal hun eigen stijl hebben en het anders doen dan de vervangen volksvertegenwoordiger. Maar dat hoort erbij, vindt men. Over het algemeen vinden alle betrokkenen dat de vervanger de functie goed heeft vervuld.

Verder vindt men dat de regeling ervoor zorgt dat de stem van een zieke of zwangere volksvertegenwoordiger behouden blijft. Dit is een groot voordeel voor de democratie omdat de wil van de kiezer op deze manier weerspiegeld blijft in de stemverhoudingen. Daarnaast maakt de regeling het (door het doorlopen van de vergoeding en de garantie dat men na de zwangerschap of ziekte terug kan komen) mogelijk dat de zieke of zwangere volksvertegenwoordiger echt afstand kan nemen. Op deze manier komt er ruimte voor een goede waarnemer en wordt het werk niet half gedaan of de rest van de fractie er mee belast. Het feit dat duidelijk is wie de vervanger moet worden (de eerstvolgende op de kieslijst) wordt gezien als positieve consequentie van het democratisch proces. Het voorkomt immers willekeur en vriendjespolitiek. Bovendien is degene die als eerstvolgende op de kieslijst staat vaak al helemaal ingewerkt en op de hoogte, zodat de volksvertegenwoordiger, de fractie en de kiezer kunnen vertrouwen op continuïteit en kwaliteit.

Volgens 43% van de ondervraagde griffiers in het kwantitatieve onderzoek is het bij vervanging gelukt om geen afbreuk te doen aan de kwaliteit en gezag van het ambt. Een kleine groep (4%) vindt dat dit niet is gelukt, 53% weet het niet. Kijken we alleen naar de griffiers die gebruik van de regeling rapporteren (n=120), dan valt de verhouding veel sterker uit in het voordeel van de griffiers die tevreden zijn over het bewaken van de kwaliteit en gezag van het ambt (87% is tevreden, 3% niet, 10% weet het niet).

Ook de vervangen volksvertegenwoordigers zijn overwegend positief. Twee derde (64%) bevestigt dat er bij de vervanging geen afbreuk aan de kwaliteit en gezag van het ambt is gedaan, ruim een kwart (28%) stelt dat dit ´redelijk´ is gelukt. 8% houdt zich op de vlakte (‘weet niet´).

Fractiegenoten zijn eveneens in overgrote meerderheid tevreden over de mogelijkheden om de kwaliteit van het ambt te waarborgen (91%). Drie ondervraagden (9%) zijn matig tevreden.

De vervangers zelf zijn kritischer met betrekking tot hun kennis over lopende zaken om de kwaliteit van het ambt te waarborgen. Minder dan de helft van de vervangers (45%) geeft aan dat zij voldoende kennis hadden om het werk van het oorspronkelijk raadslid te waarborgen. Iets meer dan de helft (52%) geeft aan dat zij voor sommige zaken wel en voor andere zaken niet voldoende kennis hadden om het werk goed te kunnen waarborgen. Maar geen enkele vervanger vindt dat hij of zij niet in staat is geweest het werk kundig voort te zetten.

Tevredenheid over praktische uitvoer regeling

De vervangen volksvertegenwoordigers zijn al met al zeer tevreden over de regeling. Iedereen (100%!) is zeer tevreden dan wel tevreden over de uitvoering van de regeling in het algemeen. Eveneens grote tevredenheid over de communicatie met de betrokken partijen over de vervanging (89% tevreden), de overdracht aan de vervanger (83% tevreden), de wijze waarop het werk tijdens de afwezigheid is voortgezet (83% tevreden), het contact met de vervanger tijdens de afwezigheid (75% tevreden) en het contact met de fractie tijdens de afwezigheid (75% tevreden). Over geen enkel aspect bestaat (lichte) ontevredenheid – zelfs niet in lichte mate.

Ook de vervangers zijn al met al behoorlijk tevreden over de uitvoer van de regeling. Acht op de tien (78%) zijn zeer tevreden dan wel tevreden, een tweetal vervangers (6%) is echter enigszins ontevreden. Ook de fractiegenoten zijn behoorlijk tevreden. Een kwart (26%) van de fractiegenoten geeft aan zeer tevreden te zijn over de praktische uitvoer van de regeling. Daarnaast is ruim de helft (54%) tevreden.

Het regelen van de formaliteiten wordt voornamelijk gezien als de taak van de griffier. De griffier speelt hierbij een belangrijke ontlastende rol die door alle betrokkenen zeer gewaardeerd wordt, zo blijkt uit het kwalitatieve onderzoek. Over het algemeen hebben griffiers wel wat werk aan het uitvoeren van de formaliteiten, maar vinden ze het goed te doen en ook gewoon bij hun taak horen.

Klachten over de regeling

Een kleine groep griffiers (7% van de griffiers die ervaring met de regeling melden) rapporteert dat er klachten zijn geweest met betrekking tot de regeling. Het betreft verschillende soorten klachten, waarbij het woord ´omslachtig´ echter vaak valt. De kritiek behelst vooral de procedure van het opnieuw beëdigen van een raadslid en het opnieuw aanvragen van een arts-verklaring (die niet altijd gegeven wordt - omdat dit niet bij elk ziektebeeld valt in te schatten).
Daarnaast noemen enkele griffiers de klacht dat de fractie niet de gewenste opvolger kon aanwijzen, omdat men zich aan de volgorde van de kieslijst moest houden (en dat bij nader inzien niet wilde doen). Ook valt de klacht dat de termijn waarvoor een raadslid zich kan laten vervangen niet flexibel genoeg is.

Ook bij het kwalitatieve onderzoek werden de termijnen vooral bij ziekte te inflexibel gevonden. Soms is die te kort en moet je verlengen, maar soms ook te lang en dan mag je niet eerder terugkomen. Verder is het soms onhandig dat het einde van een termijn net tussen een raadsvergadering of Statenvergadering in zit. Omdat (her)beëdiging alleen maar kan plaatsvinden bij een raadsvergadering of Statenvergadering, levert dit soms onhandige situaties op. De vervanger mag dan tot de volgende raads- of Statenvergadering officieel niet meer als volksvertegenwoordiger optreden. Een verlenging van de termijn tot de volgende raadsvergadering of Statenvergadering zou op zijn plaats zijn, vindt men. Het opnieuw moeten beëdigen van de vervanger wordt een beetje vreemd gevonden door sommigen. Maar anderen tillen er niet heel zwaar aan. Wel geven sommige griffiers aan dat bij een verlenging de hele aanvraag opnieuw gedaan moet worden en dat bezorgt een griffier veel werk.

Verder hoorden we bij het kwalitatieve onderzoek een enkele keer dat het geven van een artsenverklaring lastig was. Er zijn artsen die geen verklaring willen tekenen, bijvoorbeeld omdat zij dat niet hun taak vinden. Het is dan een hele klus om toch via een andere arts aan een verklaring te komen. Voor een zieke erg belastend, vinden de betrokkenen. Men vindt over het algemeen wel dat een artsenverklaring wenselijk is. Zo is controle op misbruik mogelijk.

Algemene reflectie op de regeling

Was er behoefte aan de regeling?

Een meerderheid van de griffiers (56%) geeft aan dat er behoefte was aan de regeling. Toch geeft nog een kwart (25%) aan dat er geen behoefte aan de regeling was. Hun argumenten komen er vooral op neer dat de regeling overbodig is (niet in een vraag voorziet), te ingewikkeld is en de eigen verantwoordelijkheid van de fractie en fractieleden miskent. We zien echter een veel positiever beeld onder griffiers met ervaring met de regeling: 81% van deze griffiers stelt dat er behoefte was aan de regeling.

Van de vervangen volksvertegenwoordigers, hun vervangers en de fractiegenoten is de overgrote meerderheid positief. 97% van de vervangen volksvertegenwoordigers zegt dat er behoefte aan de regeling bestond. Bij hun vervangers en de fractiegenoten is respectievelijk 94% en 87% positief.

De redenen waarom er behoefte aan de regeling is, beperken zich in hoofdzaak tot een viertal argumenten:

- Rust (dat geldt dan vooral voor de volksvertegenwoordiger, die de tijd kan nemen voor de zwangerschap/ om te genezen).
- Voortgang. Dit betreft enerzijds het democratische proces, anderzijds de continuïteit binnen een fractie.
- Stemverhoudingen (puur strategisch: anders verliest een coalitie de meerderheid, kan een kleine partij de eigen invloed niet meer effectueren).
- Emancipatie (vrouwen worden aangemoedigd om zich verkiesbaar te stellen, fracties worden aangemoedigd om jongeren op deze manier een kans te geven).

Hoe goed of slecht wordt er over het algemeen gebruik gemaakt van de regeling?

De ondervraagden zijn in meerderheid positief over de manier waarop gebruik wordt gemaakt van de regeling. Met name de fractiegenoten zijn positief (83%). Vervangen volksvertegenwoordigers zijn ook overwegend positief (53%), hoewel een grote minderheid (39%) het niet weet.
Griffiers zijn relatief het vaakst negatief (16%), hoewel ook bij deze groep een meerderheid (51%) positief is. Een derde van hen (33%) weet het niet. Gemeentegrootte speelt hier een rol: In grote gemeenten (100.000 inwoners en meer) is men positiever dan in de allerkleinste gemeenten (minder dan 10.000 inwoners).

De overgrote groep is dus tevreden over het gebruik. De aangedragen redenen verschillen echter per doelgroep. De vervangen volksvertegenwoordigers en fractieleden hanteren vooral een praktisch argument: *vervanging is een must*, omdat er anders teveel werk zou blijven liggen. Op nummer twee staan bij zowel vervangen volksvertegenwoordigers en fractieleden dat *volksvertegenwoordigers verzekerd zijn van hun baan bij terugkeer* na afwezigheid, waardoor ze niet bang zijn gebruik te maken van de regeling. Ook bij griffiers is dit de tweede genoemde reden. Op nummer één staat bij griffiers echter een procedureel argument: de *regeling is goed bekend* onder de volksvertegenwoordigers.

Toegevoegde waarde ten opzichte van de 'oude' oplossing

Een meerderheid van de ondervraagde griffiers, vervangen volksvertegenwoordigers en fractieleden ziet al met al toegevoegde waarde van de regeling in vergelijking met de situatie voordat de regeling van kracht ging, namelijk het informeel afstemmen van de vervangingsvoorwaarden. Zeer positief zijn de vervangen volksvertegenwoordigers (94% ziet toegevoegde waarde). Fractiegenoten (77% positief over de toegevoegde waarde) nemen een tussenpositie in.
Griffiers zijn het meest kritisch. Weliswaar ziet 70% toegevoegde waarde, maar 5% ziet de toegevoegde waarde niet.

Barrière voor vrouwen verdwenen met de regeling

Ook met betrekking tot het wegvallen van een barrière voor vrouwen om aan het politieke proces deel te nemen valt de balans positief uit, hoewel griffiers minder uitgesproken zijn dan de andere groepen. Een derde (32%) van de griffiers stelt dat er – dankzij de regeling - inderdaad een barrière voor vrouwen is verdwenen om aan het politieke proces deel te nemen, maar 30% vindt van niet. Fractiegenoten nemen een tussenpositie in (51% positief), maar het meest positief zijn vervangen volksvertegenwoordigers (69% positief).

Uniformiteit regeling

Een meerderheid van alle ondervraagden vindt dat uniformiteit in de regeling voor ziekte en zwangerschap een goede keuze is geweest. Respectievelijk 83% van de fractieleden, 78% van de griffiers en 53% van de vervangen volksvertegenwoordigers vindt de uniformiteit een goede keuze, respectievelijk 14% van de fractieleden, 14% van de griffiers en 31% van de vervangen volksvertegenwoordigers vindt dat *niet.*

Voorziet de regeling in plotselinge uitval

Twee derde van de fractieleden is (redelijk) tevreden over de mate waarin de regeling voorziet in plotselinge vervanging (bij acute gevallen). Vier op de tien vinden de regeling goed werken, een kwart vindt deze redelijk werken, 9% vindt deze matig werken en 3% - een fractielid – vindt de regeling wat dit betreft 'slecht'. Nog eens een kwart weet het niet. Kritische fractieleden beklagen zich over de duur en de bureaucratie van de vervangingsregeling, die acute vervanging bemoeilijkt.

Toepasbaarheid regeling meerdere doeleinden

Een meerderheid van de ondervraagden vindt niet dat de regeling voor meer doeleinden dan voor ziekte en zwangerschap zou moeten worden toegepast. Slechts 19% van de vervangen volksvertegenwoordigers en 27% van de griffiers vindt dat de regeling wel voor meer doeleinden zou moeten worden toegepast (respectievelijk 53% van de vervangen volksvertegenwoordigers en 62% van de griffiers vindt van niet).

Hetzelfde beeld zien we in het kwalitatieve onderzoek. Veel respondenten vinden dat de regeling beperkt zou moeten blijven tot zwangerschap en (langdurige) ziekte. Een sabbatical of verblijf in het buitenland voor het werk ziet men niet als situaties waarop deze regeling van toepassing zou mogen zijn. Als het al op andere situaties van toepassing zou kunnen zijn, moeten dit wel noodsituaties zijn. Zo vindt een aantal geïnterviewden dat de regeling eventueel wel uitgebreid zou mogen worden tot mantelzorg voor iemand binnen het eigen gezin of het verwerken van de dood van een gezinslid.

Wat veranderen aan de regeling?

De meest genoemde suggestie is flexibiliseren van de termijn van 16 weken – dat wil zeggen, als het ziekte betreft. Men heeft op dit vlak behoefte aan 'maatwerk'.

Dit is ook het beeld dat uit het kwalitatieve onderzoek naar voren komt. Hier en daar zou de regeling iets flexibeler kunnen zijn, vooral als het gaat om de lengte van de termijnen en (bij verlenging) het opnieuw moeten beëdigen van een vervanger.

Daarnaast zou (wanneer een volksvertegenwoordiger moeite heeft met het verkrijgen van een artsenverklaring) een bedrijfsarts ook een rol kunnen spelen bij de beoordeling van de ernst of langdurigheid van de ziekte van de volksvertegenwoordiger.

Inleiding

Op 11 oktober 2006 is de wet "Regeling tijdelijke vervanging volksvertegenwoordigers wegens zwangerschap en bevalling of ziekte" in werking getreden. De regeling bevat een aantal wijzigingen in de Kieswet, waardoor raadsleden de mogelijkheid hebben om een verzoek tot tijdelijk ontslag in te dienen. Daardoor kan voor hen, eveneens tijdelijk, een opvolger worden benoemd.
Voordat de regeling tijdelijke vervanging volksvertegenwoordigers in oktober 2006 werd ingesteld konden volksvertegenwoordigers zich wel laten vervangen, maar was men afhankelijk van de bereidheid van de vervanger om na het verlof de zetel weer af te staan. Dit brengt voor de oorspronkelijke volksvertegenwoordiger een risico met zich mee.
Gezien het feit dat vrouwen dit risico (in verband met zwangerschapsverlof) gemiddeld vaker lopen dan mannen, bestond er met deze vervangingsconstructie een ongelijkheid tussen mannen en vrouwen in de uitoefening van het passieve kiesrecht. Deze ongelijkheid is met de vervangingsregeling weggenomen.
Het motief om deze regeling naast zwangerschap ook voor ziekte in te stellen heeft met name te maken met goed werkgeverschap: iemand moet in staat zijn om aan zijn of haar persoonlijke gezondheid de hoogste prioriteit te kunnen geven. Om pragmatische redenen is de regeling bij ziekte en zwangerschap gesynchroniseerd.

Nu, zes jaar na de intreding van deze regeling, is het tijd voor een evaluatie van de werking van deze regeling in de praktijk. Het is tijd om na te gaan:

- in hoeverre en door wie er gebruik wordt gemaakt van de regeling,
- welke afwegingen hierbij van belang zijn,
- hoe de praktische uitvoer door diverse betrokken partijen wordt ervaren,
- of tijdens vervanging de kwaliteit van het ambt gewaarborgd blijft,
- in hoeverre men vindt dat de regeling ook voor andere doeleinden dan ziekte en zwangerschap toepasbaar zou moeten zijn.

Dit is slechts een greep uit de vragen die beantwoord moeten worden om een totaalbeeld van de werking van de regeling te krijgen.

In onderhavige rapportage geeft TNS Nipo antwoorden op deze vragen. Met behulp van kwantitatief onderzoek onder griffie en volksvertegenwoordigers uit alle bestuurlijke lagen (nationaal, provinciaal en lokaal) van het land zijn het feitelijke gebruik en de ervaringen met deze regeling inzichtelijk gemaakt. Op basis van de inzichten uit het kwantitatieve onderzoek ging TNS Nipo vervolgens dieper in op persoonlijke ervaringen met deze regeling doormiddel van een aantal face-to-face en telefonische interviews (kwalitatief onderzoek). Met behulp van de inzichten uit het kwalitatieve onderzoek en aan de hand van citaten uit de open antwoorden van het kwantitatieve onderzoek brengen we de feiten en cijfers tot leven en krijgt u ook een beeld van de ervaringen en belevingen.

Bij de uitvoer van de regeling is niet alleen de volksvertegenwoordiger die wegens ziekte of zwangerschap gebruik wil maken van de regeling betrokken. Ook zijn/haar fractiegenoten, de vervanger en de griffie hebben een rol. Er is dus behoefte aan inzicht vanuit meerdere perspectieven. Om die reden zijn al deze partijen betrokken bij het onderzoek en geven wij u een '360 graden perspectief' op de werking van de regeling in de praktijk.

Achtergrond

Hieronder een overzicht van de respondenten die hebben deelgenomen aan het kwantitatieve onderzoek en een overzicht van respondenten die hebben deelgenomen aan het kwalitatieve onderzoek.

Naast het aantal respondenten per doelgroep geven wij u inzicht in het vertegenwoordigend orgaan waarvoor de respondenten werkzaam zijn. Bij de respondenten van het kwantitatieve onderzoek krijgt u bovendien inzicht sinds welk jaartal zijn hun functie bekleden. In de bijlage vindt u een totaaloverzicht met de namen van de stadsdelen, deelgemeenten, gemeenten en provincies die hebben deelgenomen aan het kwantitatieve onderzoek.

Het feitelijke gebruik en de cijfermatige onderbouwing wordt voornamelijk gegeven op basis van de resultaten uit de kwantitatieve vragenlijst voor griffiers. De respons is hier voldoende om op verschillende niveaus een cijfermatige onderbouwing te geven. Het aantal deelnemers aan het kwantitatieve onderzoek binnen de doelgroepen 'vervangen volksvertegenwoordigers', 'vervangers' en 'fractiegenoten' biedt ons voldoende mogelijkheid om u een beeld te schetsen van de manier waarop de regeling tijdelijke vervanging volksvertegenwoordigers wordt ervaren. Echter wordt dit voor deze doelgroepen in plaats van cijfermatig met name beschrijvend gedaan. De inzichten uit het kwantitatieve onderzoek worden aangevuld met de inzichten uit het kwalitatieve onderzoek.

1 | Overzicht respondenten kwantitatieve onderzoek

Griffiers

Totaal aantal respondenten	263
Vertegenwoordigend orgaan	7 Provinciale Staten 246 Gemeente 3 Stadsdeel Amsterdam 7 Deelgemeente Rotterdam
Jaartal in functie	2001-2004: 45% 2005-2008: 27% 2009-2012: 28%

Vervangen volksvertegenwoordigers

Totaal aantal respondenten	36
Vertegenwoordigend orgaan	4 Provinciale Staten 32 Gemeente (inclusief deelraden)
Jaartal in functie	2002-2004: 16% 2005-2007: 32% 2008-2010: 44% 2011- heden: 8%

Vervangers

Totaal aantal respondenten	31
Vertegenwoordigend orgaan	4 Provinciale Staten 27 Gemeente (inclusief deelraden)
Jaartal in functie	1990-1995: 6% 1996-2000: 3% 2001-2005: 35% 2006-2010: 61% 2011-heden: 3%

Fractiegenoten

Totaal aantal respondenten	35
Vertegenwoordigend orgaan	1 Provinciale Staten 33 Gemeente 1 Deelgemeente Rotterdam
Jaartal in functie	1980-1985: 6% 1986-1990: 0% 1991-1995: 3% 1996-2000: 6% 2001-2005: 15% 2006-2010: 75%
Functie binnen fractie	Fractievoorzitter: 77% Fractielid: 8%

In de rapportage wordt naast een opsplitsing van de antwoorden naar doelgroep ook inzicht gegeven in de verschillen in antwoorden tussen verschillende gemeentegrootten en regio's. In onderstaande tabel zijn de deelgenomen respondenten verdeeld naar gemeentegrootte, waarbij de stadsdelen en deelgemeenten ook zijn meegenomen.

Gemeentegrootte	**Aantal deelgenomen respondenten per gemeentegrootte**	**Percentage deelgenomen respondenten per gemeentegrootte**
Minder dan 10.000 inwoners	15	6 %
10.000-20.000 inwoners	67	26 %
20.000-50.000 inwoners	115	45 %
50.000-100.000 inwoners	23	9 %
100.000-400.000	17	8 %
400.000 en meer inwoners	14[1]	6 %
Totaal	**251**[2]	**100%**

[1] De deelgenomen stadsdelen en deelgemeenten vallen onder deze categorie.
[2] Van vijf gemeenten is de gemeentenaam niet achterhaald. Het totaal komt hierdoor op 251 in plaats van 256 gemeenten.

Regio (NIELSEN)	Aantal deelgenomen respondenten per regio	Percentage deelgenomen respondenten per regio
Rest west	69	27 %
Noord	38	15 %
Oost	60	23 %
Zuid	69	27 %
Drie grote steden + randgemeenten	22	9 %
Totaal	**258**	**100%**

In onderstaande tabel vindt u een overzicht van de respondenten die hebben meegedaan aan het kwalitatieve onderzoek. De respondenten zijn gecategoriseerd naar doelgroep en vertegenwoordigend orgaan.

2 | Overzicht respondenten kwalitatieve onderzoek

Doelgroep	Gemeente/stadsdeel/ deelgemeente	Provinciale Staten	Totaal per categorie
Vervangen gebruikers wegens ziekte	4	2	6
vervangen gebruikers wegens zwangerschap	3	1	4
vervangers	3	1	4
fractiegenoten	2	0	2
fractievoorzitters	3	1	4
griffiers	5	1	6
niet gebruikers	2	0	2
Totaal	**22**	**6**	**28**

1 Gebruik regeling tijdelijke vervanging volksvertegenwoordigers

1.1 Overwegingen

In het kwalitatieve onderzoek zien we dat het besluit om al dan niet vervanging te regelen tijdens ziekte of zwangerschap afhankelijk is van een aantal situaties en overwegingen van de diverse betrokkenen. In een aantal gevallen komt het initiatief om vervanging te regelen van de fractie, in andere gevallen neemt de zieke of zwangere volksvertegenwoordiger (soms op aandringen van familie) zelf het initiatief.

De belangrijkste overwegingen om vervanging te regelen zijn:

- De ernst van de ziekte
- Rust en ruimte krijgen om te herstellen
- Het garanderen van de continuïteit van de werkzaamheden
- Het handhaven van de stemverhoudingen

- *Ernst van de ziekte*

Sommige volksvertegenwoordigers zijn zo ziek zijn dat werken geen optie is. Als ze langere tijd uitgeschakeld zijn, is vervanging voor alle betrokkenen een logische stap.

"Ik ben acuut ziek geworden. Van de ene op de andere dag opgenomen, ontsteking aan de alvleesklier. Dus ik lag in het ziekenhuis, kon niks meer. Toen bleek dus wel dat het lang zou gaan duren." (gemeente, vervangen wegens ziekte)

"Ik moest een open hart operatie ondergaan. En daarbij kreeg ik te horen dat ik minstens een paar maanden niet kon werken en langdurig moest herstellen." (gemeente, vervangen wegens ziekte)

"Ik had een herseninfarct. Mijn man vertelde dat ik voor vervanging getekend heb, maar ik kan mij daar niks meer van herinneren."(gemeente, vervangen wegens ziekte).

- *Rust en ruimte krijgen om te herstellen*

De regeling geeft zieke en zwangere volksvertegenwoordigers de rust en de ruimte om helemaal te herstellen. Misschien zouden ze anders eerder aan het werk gegaan zijn of langer doorgewerkt hebben. Dit geldt nog sterker bij minder acute of psychische klachten (zoals een burn out).

"De verlamming kwam weer terug, dus ik moest weer weken stilliggen. Ik dacht ik doe het wel gewoon rustig aan, maar mijn man zei dit werkt niet. Ik sprong een gat in de lucht toen ik hoorde dat de vervangingsregeling er was. Want je hebt geen rust. Er speelt heel veel in de Staten" (Provinciale Staten, vervangen wegens ziekte).

"Ik kreeg een burn out en dat ging wat langer duren en toen kwam die regeling in zicht." (Provinciale Staten, vervangen wegens ziekte)

"We moeten niet terug naar een sfeertje van vrijwilligheid. De druk en de last die een raadslid dan voelt, nee. Ik ben er van overtuigd dat de regeling goed is."(gemeente, griffier)

Ook voor de *fractie* is de regeling heel prettig omdat ze de zieke de kans kunnen geven om rustig te herstellen.

"Het feit dat je even tijd wilt hebben voor jezelf en je kind vind ik heel redelijk en billijk." (gemeente, vervanger)

"We wilden haar niet die druk opleggen om weer te starten. Dus we hebben gezegd we stappen op de regeling over. De mogelijkheid is ideaal. Zeker als er een burn out of zoiets is. Dat is een langer traject." (gemeente, fractiegenoot)

- *Garanderen van de continuïteit van de werkzaamheden*

De regeling maakt het mogelijk dat het benodigde werk kan blijven worden gedaan. Voor zowel de volksvertegenwoordiger als de fractie is dit een belangrijke overweging om gebruik te maken van de regeling. De volksvertegenwoordiger hoeft niet op halve kracht te werken, maar er is ruimte om een vervanger in te schakelen die zich volledig in kan zetten.

"Want vooral voor de kleinere fracties is het als iemand langer uit de running is wel een hele toer om alles bij te fietsen. Als iemand echt uit zou vallen, dan moet je er wel voor kiezen om bepaalde commissies te laten schieten en dat is nooit wenselijk. En dat kan wel als je een vervanger hebt. (Provinciale Staten, vervanger)

"Het zou natuurlijk nog steeds fijner zijn als een iemand het zelf bleef doen, maar het is door deze regeling wel mogelijk om als fractie goed te blijven functioneren, zonder dat er een gat valt. Het lijkt mij een uitstekende regeling." (gemeente, fractievoorzitter)

- *Handhaven van de stemverhoudingen*

Een andere overweging die meespeelt om vervanging te regelen is dat men het belangrijk vindt dat de stem tijdens de periode dat men uitgeschakeld is behouden blijft. Dit is des te belangrijker bij een eenmansfractie.

"Ik besef als eenmansfractie dat het belangrijk is dat je zo'n regeling hebt. Anders ben je meteen dood he?"(gemeente, vervangen wegens ziekte)

"Het is juist in het belang van de afspiegeling van de verkiezingsuitslag. Die wordt gerespecteerd door van de regeling gebruik te maken. Heel veel besluiten worden op één stem genomen en als dat de stem is van iemand die zwanger is, dan is dat toch niet eerlijk tegenover al die mensen die gestemd hebben op die partij?" (gemeente, vervangen wegens zwangerschap)

Sommigen vinden het zelfs een plicht om je te laten vervangen als je niet aanwezig kunt zijn vanwege ziekte of zwangerschap.

"Ik vind eigenlijk dat vrouwen als ze niet aanwezig zijn, moeten zorgen voor vervanging. Het gaat niet om hen, maar om het mandaat dat de partij heeft verworven. Ik vind het niet een vrijblijvende regeling, ik vind dat vrouwen die niet aanwezig zijn zich moeten laten vervangen." (gemeente, vervangen wegens zwangerschap)

De regeling werkt drempelverlagend voor zowel zieke en zwangere volksvertegenwoordigers als de fractie om vervanging te regelen.

- *Terugkeergarantie*

De garantie dat men gewoon terug kan komen maakt de beslissing om vervanging te regelen gemakkelijker voor de zieke of zwangere volksvertegenwoordiger.

"Het is gewoon een heerlijk gevoel om te weten: ik moet nu stoppen, maar ik kom ook automatisch weer terug." (gemeente, vervangen wegens zwangerschap)

De terugkeergarantie maakt het ook voor een fractie eenvoudiger om iemand te overtuigen dat het beter is zich (even) terug te trekken.

"Je wilt een ontzettend goede collega niet zo maar aan de kant schuiven omdat het voor jou beter is. Dit gaf hem de mogelijkheid om te zeggen: ik stop een paar maanden en kom daarna weer terug." (Provinciale Staten, fractiegenoot)

- *Vergoeding*

Daarnaast is het fijn dat de vergoeding doorloopt tijdens de vervanging. Ook dit werkt voor sommige volksvertegenwoordigers drempelverlagend.

"Ik werk vanwege dat raadslidmaatschap anderhalve dag per week minder. Dus ik had dat inkomen ook nodig. Je bent toch een soort ondernemer, een soort vangnet is het. Ik was er erg blij mee." (gemeente, vervangen wegens ziekte)

- *Steun in de rug bij onwelwillende fractie*

De regeling kan een steun in de rug kan zijn bij een onwelwillende fractie. Voor zieke en zwangere volksvertegenwoordigers die hiermee te maken hebben en toch verlof willen opnemen is het dan prettig dat men zich op zijn formele recht kan beroepen.

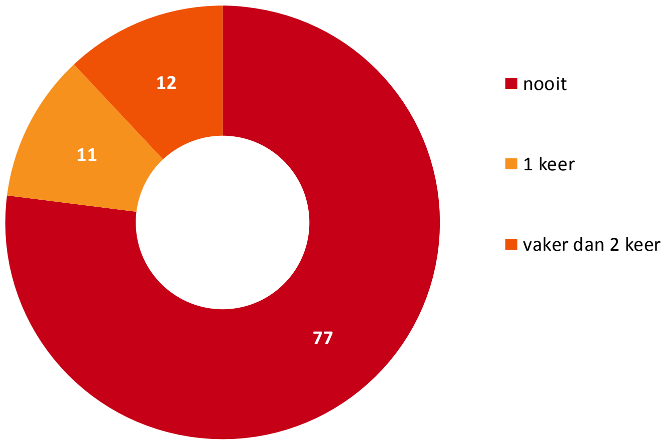
"Ik wist dat de regeling bestond en heb het eigenlijk gewoon meegedeeld. Ik wilde er gebruik van maken, maar dit was niet vanzelfsprekend. De fractie bezit nogal een ijzeren discipline. Binnen mijn fractie heerst nogal het verhaal dat je er gewoon behoort te zijn." (Provinciale Staten, vervangen wegens zwangerschap)

1.2 Feitelijk gebruik regeling

Griffiers
In totaal zijn in het kwantitatieve onderzoek 263 griffiers bevraagd naar het gebruik van de regeling voor zwangerschap en ziekte sinds de instelling van de regeling in oktober 2006 tot heden.

Zwangerschap
In totaal geeft bijna een kwart (23%) van de ondervraagde griffiers aan dat er minimaal een keer van de regeling gebruik is gemaakt in verband met zwangerschap. Een op de tien (11%) geeft aan dat er in de afgelopen 6 jaar één keer gebruik gemaakt is van de regeling. Bij 12% is er twee keer of vaker van de regeling gebruik gemaakt voor zwangerschapsverlof.
Driekwart (77%) geeft aan dat binnen het vertegenwoordigend orgaan waarvoor men werkzaam is *geen enkele keer* gebruik van de regeling is gemaakt voor zwangerschap.

3 | Hoe vaak is sinds de invoering gebruik gemaakt van de regeling bij zwangerschap? (basis: alle griffiers, n=263)

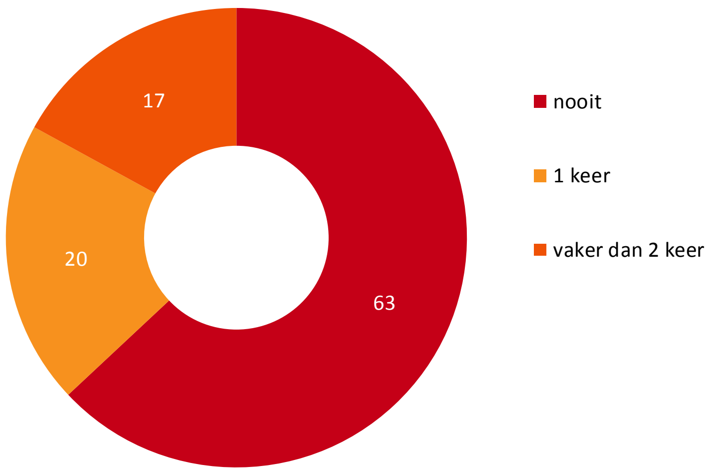

Bron: TNS NIPO, 2012

Het gebruik van de regeling is het grootst in de regio Oost (gemiddeld 0,63 keer in de afgelopen zes jaar) en de drie grote steden + randgemeenten (gemiddeld 0,55 keer in de afgelopen zes jaar). Het gebruik is het laagst in de regio's Zuid en Noord, met respectievelijk 0,27 en 0,34 keer in de afgelopen zes jaar.

Ziekte
Er is duidelijk vaker gebruik gemaakt van de regeling in verband met ziekte. Ruim een derde (37%) van de ondervraagde griffiers geeft aan dat er minimaal een keer van de regeling gebruik is gemaakt in verband met ziekte. Een vijfde (20%) geeft aan dat er sinds de invoering in 2006 één keer gebruik van is gemaakt en één op de tien (10%) geeft aan dat er in de afgelopen 6 jaar twee keer gebruik van de regeling is gemaakt. 7% van de griffiers geeft aan dat er drie keer of vaker gebruik van de regeling is gemaakt.
Bijna twee derde (63%) van de griffiers geeft aan dat er *geen enkele keer* gebruik is gemaakt van de regeling voor vervanging tijdens ziekte.

4 | Hoe vaak is sinds de invoering gebruik gemaakt van de regeling bij ziekte? (basis: alle griffiers, n=263)

Bron: TNS NIPO, 2012

Ook hier zien we dat er in regio Oost en de drie steden + randgemeenten het meest van de regeling gebruik is gemaakt voor ziekte. Respectievelijk 0,72 en 0,77 keer in de afgelopen zes jaar. Eveneens wordt de regeling het minst vaak toegepast in de regio's Zuid en Noord (beide gemiddeld 0,57 keer in de afgelopen zes jaar).

Totaalgebruik
Samengevat geeft 46% van de ondervraagden aan dat er de afgelopen zes jaar van de regeling gebruik is gemaakt, of het nu ziekte of zwangerschap betrof.

Hieronder een overzicht van het gebruik van de regeling binnen de diverse vertegenwoordigende organen opgesplitst naar gebruik voor zwangerschap en ziekte.
De cijfers zijn tot stand gekomen door de resultaten over het gebruik van de regeling binnen het onderzoek te extrapoleren naar het totaal aantal volksvertegenwoordigers in Nederland binnen de verschillende vertegenwoordigende organen.

Vertegenwoordigend orgaan	*Aantal keren gebruik regeling voor zwangerschap**	*Aantal keren gebruik regeling voor ziekte**
Eerste en Tweede Kamer	13	2
Provinciale Staten	5	12
Gemeenten	178	253
Stadsdelen Amsterdam	2	16
Deelgemeenten Rotterdam	3	2
Totaal	**201**	**285**

*Het betreft hier geëxtrapoleerde aantallen

Vervangen volksvertegenwoordigers
Van de 36 ondervraagde volksvertegenwoordigers die gebruik hebben gemaakt van de regeling heeft de helft (50%) dit gedaan in verband met ziekte en eveneens de helft (50%) voor zwangerschap.

Van de achttien volksvertegenwoordigers die i.v.m. ziekte met verlof zijn gegaan, geven veertien (78%) aan dat ze hiervoor eenmalig van de regeling gebruik hebben gemaakt. Twee volksvertegenwoordigers hebben er twee maal gebruik van gemaakt en twee drie keer.

Van de achttien volksvertegenwoordigers die gebruik hebben gemaakt van de regeling i.v.m. zwangerschapsverlof geven 16 (89%) aan dit eenmalig te hebben gedaan sinds de aanstelling van de regeling. Twee volksvertegenwoordigers (11%) hebben hier twee keer gebruik van gemaakt.

Het gemiddeld aantal keren dat een vervangen volksvertegenwoordiger wegens ziekte is aangetreden ligt met 1,3 keer wat hoger dan het gemiddeld aantal keren dat iemand wegens zwangerschap is vervangen (1,1 keer). De verklaring ligt voor de hand: de ziekteduur is soms langer dan de gestelde 16 weken, welke voor zwangerschap voldoende is.

Vervangers
Van de 31 vervangers zijn er 20 (65%) aangesteld voor vervanging bij ziekte en 13 (42%) voor vervanging bij zwangerschapsverlof (hier zit dus enige overlap).
70% van de 20 vervangers voor ziekte is in de periode van oktober 2006 tot heden één keer opgetreden als vervanger, 14% twee keer en 10% drie keer en 5% vier keer.
Van de 13 vervangers voor ziekte geeft drie kwart (77%) aan dat dit één keer is voorgekomen sinds de intreding van de regeling tijdelijke vervanging volksvertegenwoordigers. De overige kwart (23%) van de vervangers is twee keer als vervanger opgetreden voor ziekte.

1.3 Bekendheid regeling

Griffiers
Spontaan zijn niet alle griffiers bekend met de regeling tijdelijke vervanging volksvertegenwoordigers: 84% is bekend met de regeling, 15% enigszins en 1% helemaal niet. Opmerkelijk genoeg zijn ook de griffiers die aangeven een vervanging in verband met ziekte en/ of zwangerschap te hebben meegemaakt niet maximaal op de hoogte: 93% is bekend met de regeling, 7% enigszins.
De spontane bekendheid ligt lager in kleine gemeenten (tot 20.000 inwoners: 75%) en in het noorden van het land (71%),

Geholpen zijn ook de griffiers die in eerste instantie niet volledig op de hoogte zijn wel bekend met de regeling tijdelijke vervanging volksvertegenwoordigers.

Fractieleden
Fractieleden wijken, wat hun spontane kennis van de regeling betreft, weinig van de griffiers af: 83% is bekend met de regeling, 14% enigszins en 3% helemaal niet.

Uit het kwalitatieve onderzoek kwam naar voren dat betrokkenen (vervangen volksvertegenwoordigers, vervangers, fractiegenoten en fractievoorzitters) op de hoogte waren van de regeling omdat ze er bijvoorbeeld via de media van gehoord hebben of omdat ze al eerder gezien hebben dat er gebruik van werd gemaakt.

"Ik had er wel eens over gehoord in de media" (gemeente, vervangen wegens zwangerschap)

"Ik wist dat die regeling bestond, dus heb ik er gewoon gebruik van gemaakt." (gemeente, vervangen wegens zwangerschap)

"Ik denk dat we het wisten omdat we al lang meedraaien en in grote lijnen wel op de hoogte zijn. Ik geloof ook dat we het zelf aangekaart hebben." (Provinciale Staten, fractievoorzitter)

"Het is algemeen bekend en een aantal vrouwen van andere fracties had daar ook al gebruik van gemaakt. En we hebben een buitengewoon professionele griffier die dit ook aan iedereen kenbaar heeft gemaakt." (gemeente, fractievoorzitter)

"Nou eigenlijk is het algemeen bekend en ik heb de fractievoorzitter er ook over gesproken en hij was er van op de hoogte."(Provinciale Staten, griffier)

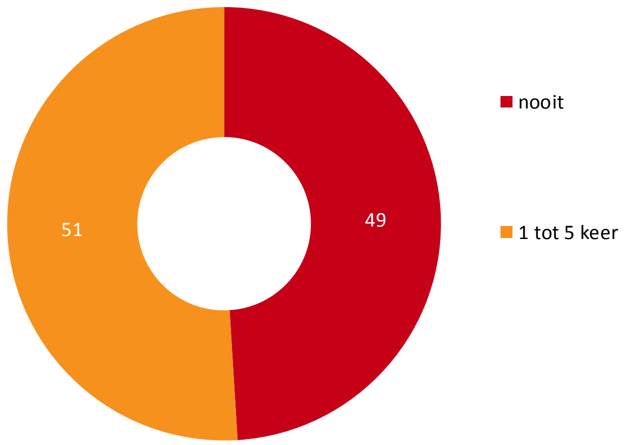
Bij degenen die nog niet van het bestaan van de regeling op de hoogte waren voordat er een concrete aanleiding was speelt de griffer vaak een belangrijke informerende rol door op dat moment te wijzen op de regeling. Hierover leest u meer in hoofdstuk 2.

1.4 Maximale gebruik per zittingsperiode

Griffiers
Het is wettelijk vastgelegd dat een volksvertegenwoordiger maximaal drie maal per zittingsperiode gebruik mag maken van de regeling tijdelijke vervanging volksvertegenwoordigers. Toch geven 2 griffiers – 1% van alle ondervraagde griffiers – aan dat het is voorgekomen dat een volksvertegenwoordiger binnen zijn/haar zittingsperiode een vierde maal van de regeling gebruik wilde maken.

Griffiers
Het is mogelijk dat volksvertegenwoordigers geen gebruik maken van deze regeling, ondanks de mogelijkheid die zij hiertoe hebben. De helft (51%) van de griffiers geeft aan dat deze situatie zich volgens hen wel eens, maar maximaal vijf keer heeft voorgedaan. De andere helft (49%) geeft aan dat het *nooit* is voorgekomen dat een volksvertegenwoordiger gebruik had kunnen maken van de regeling, maar dit niet heeft gedaan.
Het maakt daarbij weinig uit of griffiers wel eens een vervangingsgeval hebben meegemaakt. Ook de groep griffiers met ervaring met de regeling geeft in de helft gevallen (49%) aan dat deze situatie zich volgens hen wel eens, maar maximaal vijf keer heeft voorgedaan. De andere helft (51%) geeft aan dat het *nooit* is voorgekomen.

5 | Hoe vaak heeft mogelijkheid zich voorgedaan om volksvertegenwoordiger te vervanger, maar is er geen gebruik van gemaakt? (basis: alle ondervraagde griffiers, n=263)

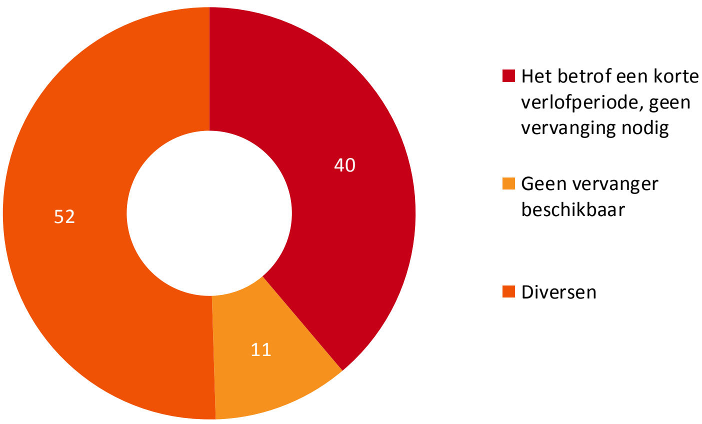

Bron: TNS NIPO, 2012

In grotere gemeenten – vanaf 50.000 inwoners - werd aanmerkelijk vaker afgezien van de regeling (namelijk in 70% van de gevallen) dan in kleinere gemeenten (minder dan 50.000 inwoners: 36%).

Redenen voor onbenut laten regeling
Wanneer de griffiers wordt gevraagd om welke reden er volgens hen is afgezien van gebruik van de regeling - ondanks dat hier de mogelijkheid toe was - blijkt het dat de griffie hier een redelijk goed beeld bij heeft. Slechts 10% van de griffie weet niet waarom is afgezien van gebruik van de regeling. Vier op de tien (40%) geven aan dat er is afgezien van gebruik van de regeling omdat het slechts een korte periode van verlof betrof en vervanging niet noodzakelijk was. Een op de tien (11%) stelt dat er geen vervanger beschikbaar was.

6 | Waarom regeling onbenut gebleven? (basis: alle ondervraagde griffiers, n=263)

Bron: TNS NIPO, 2012

Andere redenen (52%) waarom volgens griffie werd afgezien van gebruik van de regeling zijn als volgt:

- Fracties (vaak grotere vanaf ongeveer 10 raadsleden) kiezen er *bewust* voor geen gebruik te maken van de regeling. Er zijn voldoende leden in de fractie om het werk tijdelijk over te nemen.
- Bij ziekte is het *niet direct duidelijk hoe lang* de afwezigheid zal duren. Er wordt vaak gehoopt en gedacht dat het raadslid spoedig weer volledig kan werken. Het duurt soms enige tijd voordat er inzicht is in, en erkenning is voor het feit dat het raadslid langdurig afwezig zal zijn in verband met de ziekte. Dit proces zorgt er in sommige gevallen voor dat er in zijn geheel van vervanging wordt afgezien.
- Het *raadslid wilde zich niet laten vervangen*. Uit de antwoorden komt naar voren dat de reden achter dit besluit vaak emotioneel is. Er gaat enige tijd overeen voordat het raadslid durft/ kan erkennen dat hij/ zij ernstig ziek is. Gebruikmaken van vervanging betekent voor het zieke raadslid ook het erkennen van zijn/ haar ziekte. Dit neemt tijd in beslag, en in sommige gevallen wil een raadslid om die reden helemaal geen gebruik maken van de regeling.
- De desbetreffende partij/fractie zag de beoogde kandidaat voor vervanging op dat moment *niet als gewenste opvolger*.
- Het verlof was (gedeeltelijk) tijdens het *zomerreces*. Vervanging was niet nodig.

Vervangen volksvertegenwoordigers, vervangers en fractiegenoten
Twee vervangen volksvertegenwoordigers - 6% van de ondervraagden - geven aan dat het wel eens is voorgekomen dat men gebruik had kunnen maken van de regeling, maar dat men dit niet heeft gedaan. In beide gevallen ging het om zwangere volksvertegenwoordigers. Bij één op de zeven ondervraagde fractieleden (14%) is dat het geval.

Hieronder een korte bloemlezing van de redenen die de volksvertegenwoordigers – vervangen volksvertegenwoordigers en fractieleden - zelf benoemen voor het feit dat is afgezien van gebruik van de regeling waar dit wel mogelijk was.

"Het inwerken van de vervanger kostte meer tijd dan mijn herstel. Bovendien wilde ik graag nog zwanger raken en dan gebruik maken van de regeling. Je kunt hiervan maar één keer per zittingsperiode gebruik maken"

"Ik kon tijdens mijn zwangerschap grotendeels gewoon doorgaan omdat het goed met me ging en er was mijns inziens geen goede vervanger beschikbaar."

"De beoogde vervanger was niet de eerste op de kieslijst"

"Er was sprake van ziekte, maar het was niet duidelijk hoe lang het ging duren, het ging vervolgens op en af. Achteraf was tijdelijke vervanging beter geweest."

"Bij afwezigheid tot 6 weken wordt er geen vervanger aangesteld, dit komt regelmatig voor."

In het kwalitatieve onderzoek hoorden we de volgende deels overlappende redenen om geen gebruik te maken van de vervangingsregeling:

- Men vindt de vervangingsperiode te lang

"Omdat je nooit van tevoren weet hoe lang je ziek bent, ook met een operatie of zo. Ik kan me voorstellen dat je het best vindt om twee of drie raadsvergaderingen vervangen te worden, maar zestien is wel heel veel en heel lang." (gemeente, vervanger)

- Men kan het werk niet loslaten.

"Maar ik ging door. Toen ging ik weer onderuit. Dat was met de kerst. Toen zei mijn man: twee keer kan nog, maar een derde keer… we doen het niet meer. Ik neem je mee zei hij. We zijn een tijdje weggegaan. Zodat ik er fysiek niet meer heen kon. Zelfbescherming. Mijn man heeft me gewoon meegenomen." (Provinciale Staten, vervangen wegens ziekte)

- Het werk geeft afleiding

"Hij kreeg kanker en moest daarvoor behandeld worden. In eerste instantie kan werk een anker zijn. Dan is het wel fijn om te werken. Dus hij wilde wel doorwerken. Maar toen de chemo begonnen was gaf hij zelf al aan dat hij het niet meer kon." (Provinciale Staten, vervanger)

"Politiek is praten, dat leidde mij af. Ik had fysiek pijn. Van de hele dag liggen word je gek. Het is fijn om geestelijk bezig te zijn. Met een iPod op je buik kom je een heel eind." (gemeente, niet gebruiker)

- Men denkt moeilijk gemist te kunnen worden

"Spanningen, groepswisselingen. Een fusie, dat geeft spanning. Ik heb wel tijdelijk afstand gedaan van fractievoorzitterstaken, maar merkte dat als ik helemaal weg zou zijn de boel helemaal zou escaleren." (gemeente, niet gebruiker)

- Men vindt dat belangrijke zaken nooit helemaal goed over te dragen zijn

"Een regeling waar je jarenlang voor strijdt, je let een keer niet op en het is weg. Dat merk je met tijdelijke mensen, die weten niet wat er vooraf is gebeurd. (gemeente, niet gebruiker)

- Er wordt druk uitgeoefend vanuit de fractie om te blijven werken

"Ik heb haar teruggeroepen. Een zwangerschap is geen ziekte en dat is ook geen reden voor verlof. In een normale baan oké, maar voor een raadslidmaatschap in een gemeente met 57.000 inwoners moet je dat als een hobby zien, als een parttime functie en die moet je erbij kunnen doen." (gemeente, fractievoorzitter)

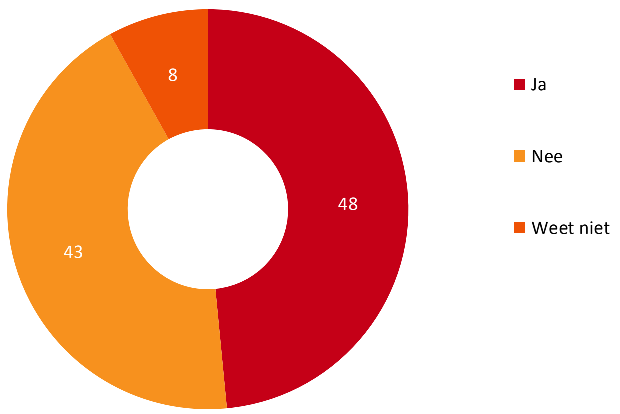
2 Introductie regeling & informatievoorziening

2.1 Introductie regeling

Griffiers

De helft (48%) van de ondervraagden geeft aan dat de griffie een actieve rol heeft gespeeld bij de introductie van de regeling aan volksvertegenwoordigers, 43% stelt dat dit niet zo is en 8% weet het niet. Bij griffiers die ervaring hebben met de regeling ligt het percentage dat aangeeft dat de griffie een actieve rol bij de introductie speelde wat hoger (61%).

7 | Heeft griffie actieve rol gespeeld bij introductie van de regeling? (basis: alle ondervraagde griffiers, n=263)

Bron: TNS NIPO, 2012

Gemeentegrootte speelt een rol. Hoe groter de gemeente, hoe actiever de rol. Slechts een derde (33%) van de griffie in kleine gemeenten (tot 20.000 inwoners) speelde een actieve rol bij de introductie van de regeling, terwijl dat percentage bij grote gemeenten (100.000 tot 400.000 inwoners) op maar liefst 76% ligt.

Vervangen volksvertegenwoordigers, vervangers en fractiegenoten

Van de ondervraagde volksvertegenwoordigers – vervangen volksvertegenwoordigers, vervangers en fractiegenoten - geeft ruim een kwart (28%) aan dat de regeling bij hen is geïntroduceerd door de gemeenteraad waarbij zij werkzaam zijn/ waren. Een vijfde (20%) geeft aan dat de regeling helemaal *niet* bij hen geïntroduceerd is. Ook genoemd worden VNG (9%) en Provinciale Staten (2%). Nog eens 7% weet het niet. Het IPO wordt helemaal niet genoemd.

Toch geeft een aanzienlijk deel van de volksvertegenwoordigers (42%) nog overige bronnen aan – in het overgrote deel van de antwoorden (35%) geeft men aan dat de griffie de regeling bij hen heeft geïntroduceerd, zo'n 7% noemt de fractie.

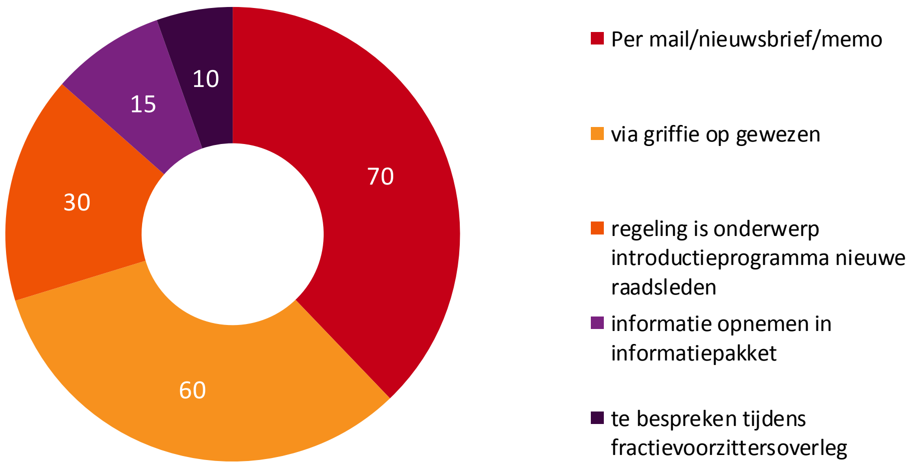
2.2 Wijze van introductie regeling

Griffiers
Zoals eerder gesteld heeft 48% van de griffie een actieve rol gespeeld bij de introductie van de regeling aan de volksvertegenwoordigers – volgens de ondervraagde griffiers zelf.

Griffiers die hierin een actieve rol hebben gespeeld hebben de regeling tijdelijke vervanging volksvertegenwoordigers op diverse manieren onder de aandacht gebracht.
Hieronder een opsomming van de meest voorkomende:

- Door alle raadsleden per mail/ nieuwsbrief/memo te informeren over de regeling (circa 70%).
- In voorkomende gevallen van ziekte of zwangerschap wordt het raadslid er vanuit de griffie op gewezen dat de mogelijkheid van vervanging aanwezig is door gebruik te maken van de regeling (circa 60%).
- De regeling is onderwerp in het introductieprogramma van nieuwe raadsleden (circa 30%).
- Door informatie over de regeling op te nemen in het informatiepakket raadsleden (circa 15%).
- Door de regeling te bespreken tijdens fractievoorzittersoverleg of het presidium (circa 10%).

8 | *Op welke wijze is de regeling geïntroduceerd? (basis: alle ondervraagde griffiers, n=127)*

Bron: TNS NIPO, 2012

Griffiers zien met name een rol voor zichzelf weggelegd als informatieverschaffer en adviseur met betrekking tot de regeling wanneer zich concreet een situatie voordoet waarin een volksvertegenwoordiger gebruik zou kunnen maken van de regeling.

Dit blijkt ook uit het kwalitatieve onderzoek: de griffier speelt vaak een belangrijke rol op het moment dat zich een volksvertegenwoordiger ziek of zwanger is. Dan wijst hij of zij op de mogelijkheid om van de regeling gebruik te maken en geeft informatie over de procedure.

"De griffier heeft de meeste invloed gehad. Ik heb aan de fractie aangegeven dat dit lang zou gaan duren en de griffier heeft het ook gestimuleerd: laten we gebruik maken van die handeling." (gemeente, vervangen wegens ziekte)

"De griffier heeft me geattendeerd op die regeling. Ik had er wel van gehoord dat het kon, maar ik wist niet dat het ooit betrekking op mezelf zou gaan hebben. Toen heeft hij gezegd: Je kunt je laten vervangen en toen was het vrij snel geregeld. Hij kwam met de suggestie en toen was het snel ingekopt." (gemeente, vervangen wegens ziekte)

"Veel mensen weten niet dat de regeling er is. Als de griffier je er niet op attent maakt zou je het kunnen missen." (gemeente, niet gebruiker)

"Als iemand langdurig ziek is, geef je als griffier aan de fractie aan dat de regeling er is. En dan kan de fractie er wat aan doen." (gemeente, griffier)

Redenen waarom griffiers geen (extra) aandacht aan introductie regeling hebben besteed
Ruim vier op de tien (43%) griffiers hebben ervoor gekozen de regeling niet actief onder de aandacht van volksvertegenwoordigers te brengen. Hieronder een opsomming van de meest genoemde redenen: redenen.

- Er was geen directe aanleiding om de regeling onder de aandacht te brengen: pas wanneer de situatie zich aandient (langdurige ziekte of zwangerschap) wordt door de griffie geadviseerd over regeling (circa 75%).
- De regeling is op gebruikelijke wijze op de lijst van ingekomen stukken voor de raad geplaatst en op deze wijze ook kenbaar gemaakt aan de raadsleden. Nadere introductie was niet noodzakelijk (circa 40%)
- De wetenschap dat de regeling bestaat werd voldoende geacht (circa 15%)
- In de media was er al aandacht genoeg voor de regeling toen deze in 2006 werd aangenomen en ingesteld, extra aandacht leek niet nodig (circa 15%)

Volksvertegenwoordigers
De ondervraagde volksvertegenwoordigers noemen, zo blijkt ook uit paragraaf 2.2, dat het niet zelden de griffie was die een actieve rol heeft ingenomen bij het introduceren van de regeling onder de raadsleden. Volksvertegenwoordigers geven aan dat voor vragen en/of advies met betrekking tot de regeling men terecht kan bij de griffie, of dat de griffie de regeling actief onder de aandacht heeft gebracht.

Hieronder een korte bloemlezing van de manier waarop volksvertegenwoordigers door griffiers zijn geïnformeerd over de regeling.

"De griffie heeft de regeling duidelijk uitgelegd. Wij waren al op de hoogte dat de mogelijkheid er was, maar wisten niet goed hoe het in de praktijk werkt"

"Ik ben door de griffie begeleid bij het gebruik maken van de regeling"

"Een gemeenteraadslid heeft mij geïnformeerd over de regeling. Dit raadslid maakte ook gebruik van verlof."

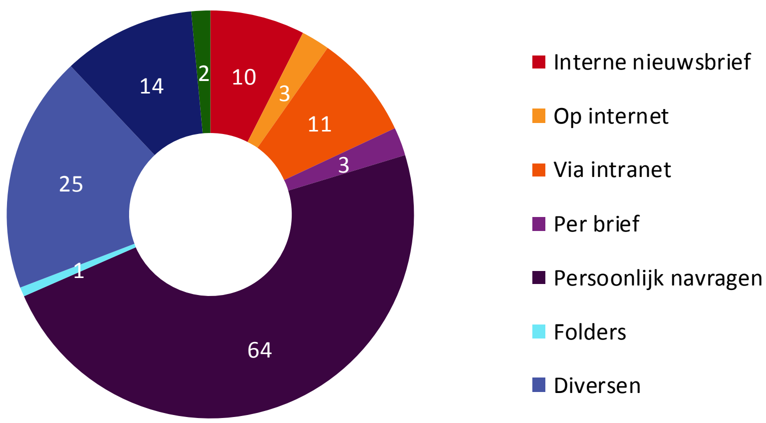
"Wezen mij op de mogelijkheid me tijdelijk als raadslid te laten vervangen toen ik ziek werd."

2.3 Huidige informatievoorziening

Griffiers
Griffiers zelf geven in ruime meerderheid aan dat ze niet een actieve rol in de informatieverstrekking over de regeling spelen: 64% geeft aan dat volksvertegenwoordigers de informatie persoonlijk bij hen kunnen navragen. Respectievelijk 11% en 10% noemen intranet en de interne nieuwsbrief (digitaal of hardcopy) als methode, gevolgd door internet (de site) en per brief (beide 3%), en folders (1%). Nog eens 14% geeft simpelweg aan geen informatie te verstrekken, 2% stelt dat er geen informatie beschikbaar is. Dat laatste is overigens niet het geval bij griffiers die ervaring met de regeling hebben.

Nog eens een kwart (25%) noemt andere middelen om informatie beschikbaar te stellen – in veel gevallen betreft dat pragmatische oplossingen, namelijk 'als de situatie zich voordoet'. Informele manieren zoals 'een persoonlijke benadering', de mail of doorgeven aan de Personeel en Arbeid afdeling worden eveneens genoemd, net als 'opnemen in het handboek voor raadsleden' of leesmap/ deelmap (die voor alle raadsleden inzichtelijk is).

9 | Op welke wijze wordt de informatie over de regeling beschikbaar gesteld? (basis: alle ondervraagde griffiers, n=263)

Bron: TNS NIPO, 2012

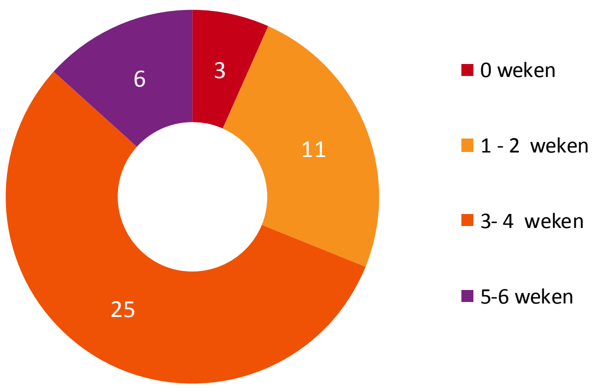
Vervangen volksvertegenwoordigers, vervangers en fractiegenoten
Een meerderheid (63%) van de volksvertegenwoordigers weet nu waar men informatie over de regeling kan vinden. Vooral de vervangen volksvertegenwoordigers (67%) en de fractiegenoten (66%) blijken op de hoogte, dat geldt iets minder voor de vervangers (55%).

3 Selectie kandidaat & overdracht

3.1 Termijn aanvraag regeling

Vervangen volksvertegenwoordigers
De meerderheid van de vervangen volksvertegenwoordigers die van de regeling gebruik hebben gemaakt, heeft ruim van tevoren aangegeven dit te willen doen. Toch liet een aanzienlijk deel (39%) het op de laatste vier weken aankomen. In twee gevallen nam de volksvertegenwoordiger in kwestie een week van tevoren of zelfs per direct verlof op (in beide gevallen ging het om ziekte). Gemiddeld gaven volksvertegenwoordigers die gebruik maakten van de regeling in verband met zwangerschap zo'n 12,5 weken voor hun eerste verlofdag aan dat zij gebruik wilden maken van de regeling. Bij zieke volksvertegenwoordigers lag dit gemiddelde op 4 weken.

10 | Hoe lang voor aanvang van verlof, hebt u aangegeven gebruik te willen maken van de regeling? (basis: alle ondervraagde volksvertegenwoordigers, n=36)

Bron: TNS NIPO, 2012

Circa 72% van de vervangen volksvertegenwoordigers die gebruik hebben gemaakt van de regeling hebben dit aangegeven bij de griffie van het vertegenwoordigend orgaan waar zij werkzaam zijn. Circa 14% geeft dit aan bij de fractievoorzitter. De overige 14% heeft dit bij de burgemeester aangegeven.

3.2 Afgeweken kandidatenlijst bij selectie vervanger/problemen beschikbaarheid

Griffiers
De overgrote meerderheid van de griffiers die met de regeling te maken hebben gehad (89%) heeft geen onregelmatigheden waargenomen met betrekking tot het handhaven van de volgorde van de kandidatenlijst bij het aanstellen van een vervanger. In totaal zestien griffiers (6%) melden dat dit wel is voorgekomen, volgens een enkele griffier zelfs twee (n=5) of drie keer (n=1).

Hieronder enkele toelichtingen:

"Er was niemand op de lijst die beschikbaar was voor een raadslidmaatschap op een na die men liever als burgerraadslid zag 2. De nummer 2 op de lijst was niet meer actief in de raad en men wilde deze persoon ook liever niet in de fractie opnemen. Deze heeft dan ook geen verzoek gekregen. Men had graag een ander lager op de lijst die actief burgerraadslid was als vervanger gezien, dit is in de huidige regeling echter niet mogelijk"

"De lijstopvolger wordt niet (meer) gezien als de geschikte vervanger/opvolger en daarom wordt niet vervangen/afgetreden"

"Fractie was van mening dat vervanger niet aan de eisen voldeed"

Fractiegenoten
Een op de tien ondervraagde fractiegenoten (11%) geeft aan dat er zich ooit problemen hebben voorgedaan omtrent de beschikbaarheid van vervangers. Hieronder de toelichtingen:

"Omdat niet alle leden op de lijst daadwerkelijk de functie op zich willen nemen"

"Omdat de eerstvolgende op de lijst werd niet de meest geschikte persoon geacht"

"Omdat die niet klikte"

"Omdat de beoogde vervanger niet de eerstvolgende op de lijst was"

3.3 Problemen bij beschikbaarheid kandidaten

Fractiegenoten
Volgens de Kieswet wordt de kandidatenlijst gebruikt bij het aanwijzen van de vervanger. De eerstvolgende op de lijst wordt gevraagd als vervanger als er een aanvraag is ingediend.
Van de 35 ondervraagde fractiegenoten geeft 89% aan dat zich nooit problemen hebben voorgedaan omtrent de beschikbaarheid van de vervangers. 11% (4 fractieleden) geeft aan dat zich in de afgelopen één keer een probleem heeft voorgedaan betreffende de beschikbaarheid van de vervanger.

Ook in het kwalitatieve onderzoek geeft men aan dat het regelen van een vervanger meestal geen probleem was en dat het vragen van de eerstvolgende op de kieslijst een vanzelfsprekendheid was.

"Het was erg gemakkelijk, gewoon de eerste op de lijst. Mijn collega deed wel vaker vervangingswerk en was dus gewoon geschikt om mij te vervangen. De eerste op de lijst wordt automatisch lijsttrekker."(gemeente, vervangen wegens zwangerschap)

"Het gaat gewoon op volgorde van de lijst. De volgende op de lijst vond het ook gewoon prima." (gemeente, vervangen wegens ziekte)

Het komt voor dat de eerstvolgende niet kan of wil. Dan wordt vaak in goed overleg besloten de volgende te benaderen.

"De eerste is benaderd, maar die wilde het niet doen. De tweede was iemand die regelmatig in het buitenland zit en die kon het niet invullen. Het ging tussen de vierde en mij. We hebben in overleg besloten van 'ja, jij hebt er de meeste tijd voor' en ik wilde het ook wel graag." (gemeente, vervanger)

"Iemand heeft zich zelf gemeld en de mensen die daar tussenin stonden hebben geen bezwaar gemaakt. We hebben een kleine gemeenschap, heel persoonlijk." (gemeente, fractiegenoot)

In een enkel geval gaat het regelen van een vervanger wat minder soepel. Maar men zegt er dan wel meteen bij dat men vindt dat de oorzaak van het probleem bij de partij zelf ligt, bij een lijst die niet optimaal is samengesteld.

"We hadden een lijst en er was een meneer, een oud-wethouder die als eerste op de lijst stond. Maar die was totaal niet goed. Dus die had nooit op de lijst mogen staan. Er is ook uitvoerig met hem over gesproken, maar hij wilde gewoon echt niet aftreden… Maar ik denk dat het aan de partij zelf ligt. De lijst is gewoon niet zorgvuldig gemaakt."(gemeente, vervangen wegens ziekte)

"Het is niet heel fantastisch gegaan. De eerstvolgende op de lijst had het eigenlijk te druk en de tweede was niet betrokken bij de fractie en dus niet op de hoogte. De fractie had het liefst dat degene die daarna kwam hem zou vervangen, maar dan moesten we de tweede passeren. Omdat we dat niet wilden hebben we aan de eerste die het eigenlijk te druk had gevraagd of hij het toch wilde doen… Maar de problemen die we hadden met het vinden van een opvolger zitten niet in de regeling, maar dat hebben we zelf veroorzaakt als partij."(gemeente, fractievoorzitter)

Als het gaat om de plicht om de volgorde van de kieslijst aan te houden vinden betrokkenen in het kwalitatieve onderzoek over het algemeen dat die gehandhaafd moet worden. Het is duidelijk, democratisch en voorkomt willekeur.

"De partij heeft de lijst samengesteld, daar zijn interne verkiezingen voor. Dus daarom vind ik het ook logisch dat de eerstvolgende wordt gevraagd." (gemeente, fractievoorzitter)

"Het systeem zegt gewoon dat de eerste op de lijst eerst aan de beurt komt. Anders krijg je hele rare dingen als je mensen gaat overslaan. Dat zorgt voor onvrede."(Provinciale Staten, fractiegenoot)

"Die volgorde is er niet voor niks. De partij heeft de lijst zelf bepaald. Als je daar niet aan vast houdt dan begeef je je in onnodige problemen. Je benadert dus de opvolger en nu is dat gewoon de volgende op de lijst. Simpel." (gemeente, griffier)

"Dat je al die poppenkast met al die administratieve rompslomp niet elke keer hoeft te herhalen, maar dat je alleen maar hoeft te controleren of de persoon nog ziek is." (gemeente, griffier)

3.4 Bedenktijd aannemen tijdelijke functie

Vervangers
Een kwart van de vervangers (23%) geeft aan *niet* de wettelijk vastgelegde tien dagen bedenktijd om de tijdelijke functie aan te nemen te hebben gekregen. Dat lijkt niet echt als een probleem te zijn ervaren. Velen wisten niet van deze termijn:

"Omdat dit niet nodig was. Ik heb er zelf om gevraagd"

"Omdat ik niet wist dat er 10 dagen bedenktijd waren. Maar het is mij ruim van te voren aangegeven en heb voldoende tijd gehad hier een eigen afweging te maken"

"Ik weet dat niet meer, kan het mij niet herinneren of het wel of niet is gebeurd"

"Was niet nodig omdat er twee verzoeken voor mij gedaan waren en ik wist dat deze twee mensen het verzoek af zouden wijzen en ik een gesprek heb gehad met mijn provinciaal bestuur van mijn partij en dus alles al besproken had en gewikt en gewogen"

"Weet ik niets van maar het stond van meet af aan al vast dat ik de vervanging zou doen en wilde dat ook, ik stond immers op een verkiesbare plaats"

Slechts bij een respondent lijkt sprake te zijn geweest van druk:

"Omdat het zo snel mogelijk duidelijk moest zijn, zodat men snel verder kon, vanwege de lange afwezigheid van de te vervangen raadslid"

Het maakt weinig uit of het nu om vervanging wegens ziekte of wegens zwangerschap ging: vervangers wegens zwangerschap kregen in 77% van de gevallen hun bedenktijd van 10 dagen, vervangers wegens ziekte in 75% van de gevallen.

3.5 Redenen om als vervanger aan te treden

Vervangers
Eén van de meest genoemde redenen voor kandidaten op de kieslijst om als vervanger aan te treden bij ziekte of zwangerschap is het feit dat zij als eerstvolgende op de kieslijst staan en daarom wettelijk de aangewezen persoon zijn om de vervanging op zich te nemen (circa 50%). De mogelijkheid om ervaring op te doen als volksvertegenwoordiger is daaropvolgend de meest genoemde reden (45%). Het 'ervaringsargument' geldt in nog sterkere mate voor vervangers van zwangere volksvertegenwoordigers. Andere genoemde redenen: het opdoen van ervaringen in verschillende functies en met diverse onderwerpen (19%); om te ervaren of werken binnen een vertegenwoordigend orgaan bij mij past (19%); omdat het de enige manier is om door te groeien naar een vaste baan binnen een vertegenwoordigend orgaan (10%) en omdat het werk voor de fractie goed kan worden gecombineerd met een andere baan (10%).

Het zelfde beeld komt naar voren in het kwalitatieve onderzoek. Vervangers vinden het meestal logisch dat zij gevraagd worden. Ze zijn de eerstvolgende op de kieslijst en vinden het hun plicht om de vervanging op zich te nemen.

"Ik vond dat een logisch gevolg. Ik stond als eerste opvolger op de lijst. Dus ik zou iemand opvolgen of vervangen."(Provinciale Staten, vervanger)

"Hij deed het graag in het belang van de partij." (gemeente, vervangen wegens zwangerschap)

Hoewel het af en toe wel zwaar wordt gevonden de vervanging op zich te nemen, vinden vervangers het vaak prettig om op deze manier ervaring op te doen en te laten zien wat ze kunnen.

"Het was een goede kans om ervaring op te doen en zich zelf te laten zien." (Provinciale Staten, vervangen wegens zwangerschap)

"Hij stond op de lijst en waarschijnlijk overwoog hij wel om raadslid te worden. Dus die zestien weken heeft hij als een soort stage gezien." (gemeente, vervangen wegens ziekte)

"We hebben een begrotingsvergadering gehad en we hebben nauwelijks iets bereikt als partij. Ik dacht: waar doe ik het voor. Maar als je over een langere periode kijkt, dan ben je wel een partij die meeblaast. Zo'n ervaring doe ik dan echt zelf op. Is het echt iets voor mij? En andersom geldt dat ook: anderen kunnen kijken hoe jij het doet?"(gemeente, vervanger)

"Ik vond het wel leuk om het in het echt te gaan doen." (Provinciale Staten, vervanger)

"Op deze manier ben je in een positie om van binnen uit te ervaren of het iets voor je is en anderen kunnen ook kijken hoe jij het doet." (gemeente, vervanger)

3.6 Afspraken inwerk-/ overdrachtperiode gebruiker

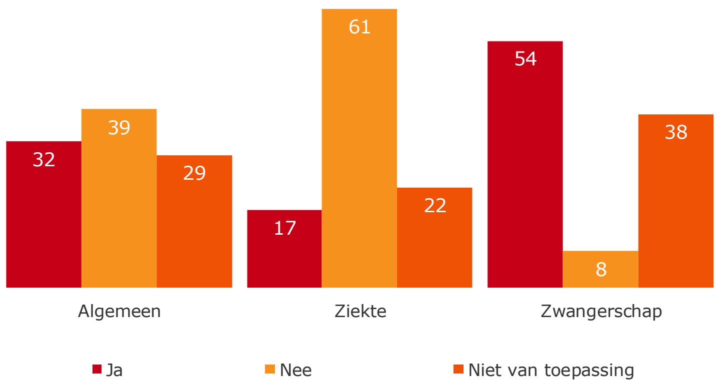
- *Vervangen volksvertegenwoordigers*

Twee op de drie volksvertegenwoordigers (64%) geven aan met zijn/haar vervanger afspraken te hebben gemaakt m.b.t. de overdracht. Hierin is een verschil te zien tussen gebruikers van de regeling voor zwangerschap en voor ziekte. Volksvertegenwoordigers die de regeling gebruiken in verband met zwangerschapsverlof geven vaker dan gebruikers van de regeling in verband met ziekte aan afspraken te maken voor de overdracht van het werk (respectievelijk 83% en 44%).
Ruim een kwart van de volksvertegenwoordigers (2%) heeft geen afspraken voor de overdracht met zijn vervanger gemaakt. Bij ziekte is dit in 44% nagelaten, bij zwangerschap 'slechts' in 11% van de gevallen.

- *Vervangers*

Opvallend: bij de vervangers is het aandeel dat aangeeft dat er geen afspraken zijn geweest groter dan het aandeel dat aangeeft dat er wel afspraken zijn gemaakt (39% versus 32%).
De aard van de vervanging speelt echter een grote rol: in het geval van zwangerschapsverlof was er meestal wel sprake van gemaakte afspraken vooraf (54% wel, 8% niet). In geval van ziekteverlof was er vaker geen sprake (60%) dan wel sprake (20%) van vooraf gemaakte afspraken.

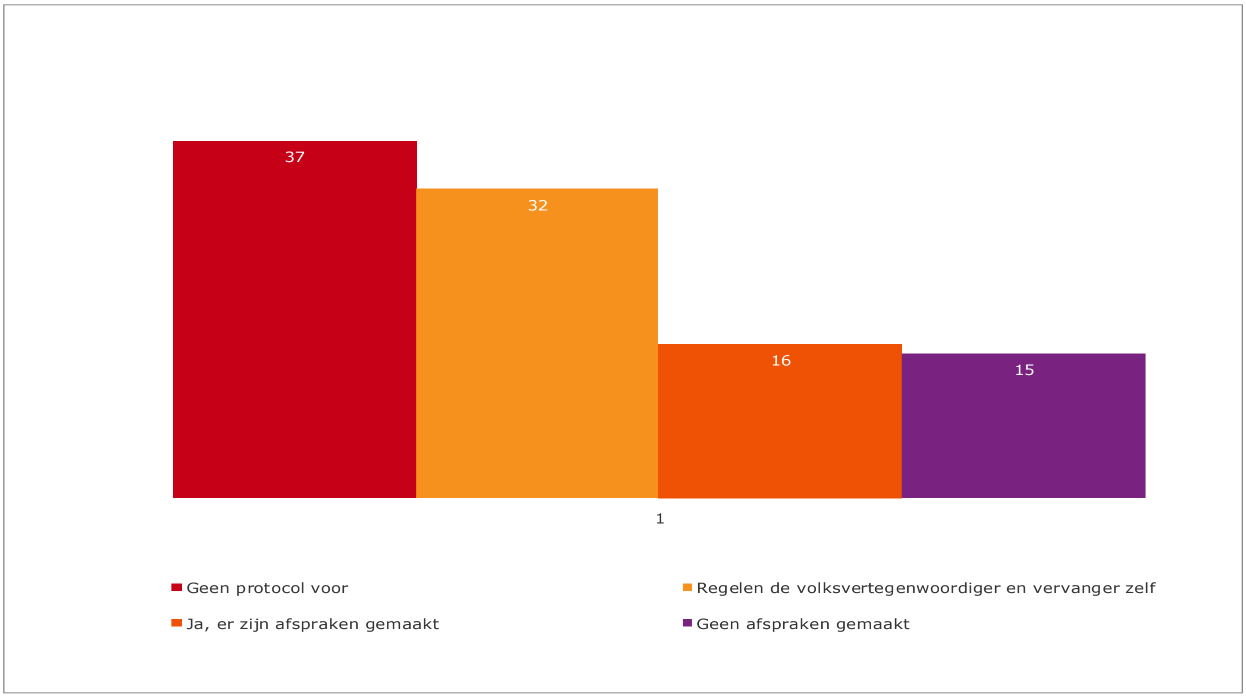
11 | Zijn er afspraken gemaakt over de inwerk-/ overdracht periode gebruiker namens de vervangers? (basis: vervangers, n=31)

Bron: TNS NIPO, 2012

Griffiers
Van de griffiers die met de regeling te maken hebben gehad (n=120) geeft een meerderheid aan dat er flexibel dan wel op afstand wordt omgegaan met het maken van afspraken over de overdracht bij vervanging. Ruim een derde (37%) stelt dat er geen protocol bestaat, het is afhankelijk van de behoeften van de te vervangen volksvertegenwoordiger. Een bijna even grote groep (32%) stelt dat vervanger en te vervangen volksvertegenwoordiger dat zelf regelen. Nog eens 15% ontkent dat er met de griffie afspraken over de overdracht worden gehouden.

12 | Zijn er afspraken gemaakt over de inwerk-/ overdracht periode gebruiker namens de griffiers? (basis: griffiers die ervaring hebben met de regeling, n=120)

Bron: TNS NIPO, 2012

Slechts 16% stelt dat er wel degelijk afspraken worden gemaakt. Het betreft voornamelijk procesmatige zaken – eigenlijk in essentie de soort overdracht die 'elk nieuw raadslid krijgt':

"Het meeste regelt men onderling; de vervanger wordt wel op de gebruikelijke wijze wegwijs gemaakt door de griffie, net zoals bij een nieuw aantredend raadslid"

"Bemensing/lidmaatschap van de commissies. Verkrijgen van de vergaderstukken etc. Dus meer de procesmatige zaken"

"De betreffende fractie draagt zorg voor overdracht van inhoudelijke onderwerpen en partijstandpunten. Griffie geeft facilitaire ondersteuning t.a.v. uitleg regeling, te volgen procedure en raadsvoorstellen"

"De griffie introduceert de vervanger uitgebreid in het raadswerk. Daarnaast ondersteunen de fracties zelf hun vervanger"

"Dezelfde introductie vindt plaats als bij een tussentijdse permanente vacature van een raadslid. "Enkel een korte zakelijke overdracht van gegevens"

"Gesprek met vervanger over zijn/haar rechten en verplichtingen, alsmede introductie"

"Gesprekje over hoe en wat, eerste contact, daar rollen dan vaak een of meerdere vragen uit."

"Het presidium formuleert de volgende regels voor het raadslid dat wegens ziekte tijdelijk ontslag is verleend:
- Tag inleveren evenals sleutels van leeskamer en geheime kast;
- Vanuit de gemeente wordt geen digitale en fysieke post meer verzonden. Het raadslid wordt dus onder meer tijdelijk verwijderd uit maillijsten vanuit de gemeente;
- Het postvak van het tijdelijk ontslagen raadslid wordt toegewezen aan het vervangende raadslid;
- Het raadslid kan geen schriftelijke vragen meer stellen;
- De eigen fractievoorzitter maakt afspraken met het tijdelijk ontslagen raadslid of en hoe het raadslid betrokken blijft bij het raadswerk. De fractie zelf geeft vervolgens invulling aan de gemaakte afspraken"

Uit het kwalitatieve onderzoek blijkt dat vervangers vaak al ingewerkt en behoorlijk ervaren zijn. Ze zijn al zeer betrokken bij de fractie; wonen meestal de fractievergaderingen bij en overleggen bij en/of zijn lid van de steunfractie, burgerraadslid, duo-raadslid of al eerder raadslid of Statenlid geweest. Bij vragen zijn de fractie en/of de zieke of zwangere volksvertegenwoordiger vaak wel beschikbaar. Omdat de vervangers zo ervaren zijn vinden de betrokkenen het niet nodig om formele afspraken te maken over inwerken of overdracht.

"Bij ons was het iemand die al jarenlang in de steunfractie zit en ook al heel lang bestuurslid is. Dus hij is al op de hoogte. En ik bleef ook wel aanspreekbaar, we hadden veel telefonisch contact. (gemeente, vervangen wegens ziekte)

"Hij was commissielid en maakte alle fractievergaderingen al mee. Hij wist wel een beetje wat er speelde. We hebben een middag bij elkaar gezeten om alles even door te spreken. En als hij vragen had kon hij die gewoon stellen." (gemeente, vervangen wegens zwangerschap)

"De vervanger had niet echt behoefte aan begeleiding, maar meer aan samenwerking. Als hij iets niet wist kon hij er samen met een raadslid uitkomen. Hij draaide al zo lang mee dat hij eigenlijk alles wist."(gemeente, vervangen wegens zwangerschap)

"Ik was de eerst aangewezene. Ik was altijd al bij al die overleggen aanwezig zodat ik al op de hoogte was van alles." (Provinciale Staten, vervanger)

"Ik ben oud-gemeenteraadslid en woon alle vergaderingen bij als burgerraadslid. Zodoende was ik op de hoogte van veel dossiers." (gemeente, vervanger)

"De vervanger had alle kennis, die had alle stukken gelezen. Die is ook bij bijna alle vergaderingen geweest, dus die stap is niet zo groot." (gemeente, fractiegenoot)

"Onze vervanger was iemand met ervaring en dat is altijd heel soepel gegaan. Daar heb ik als fractievoorzitter ook veel in gedaan. En we hebben altijd veel contact gehouden met degene die ziek was. (Provinciale Staten, fractievoorzitter

De griffier heeft meestal een kort gesprek met de vervanger over formele en huishoudelijke zaken.

"Een eigen toegangspas geven, een gesprekje met hem of haar voeren op het secretariaat. Dat soort dingen, dus voornamelijk de formele proceskant."(Provinciale Staten, griffer)

"De griffier heeft mij erg goed opgevangen. Internettoegang en het hele pakket. Heel soepel geregeld. Mooie map met informatie. Die krijgen alle Statenleden, maar die kreeg ik ook meteen. Erg goed geregeld!"(Provinciale Staten, vervanger)

4 Tevredenheid uitvoer regeling

4.1 Waarborging kwaliteit ambt

Uit het kwalitatieve onderzoek blijkt dat vervangers veelal hun eigen stijl hebben en het anders doen dan de vervangen volksvertegenwoordiger, maar dat hoort er bij vindt men. Over het algemeen vinden alle betrokkenen dat de vervanger het ambt goed heeft vervuld.

"Natuurlijk heb je een programma en ideeën waar je voor staat, maar daarnaast heb je natuurlijk ook nog je eigen inbreng. Op één punt had hij ook een duidelijk afwijkend standpunt, maar ik had kwalitatief een prima vervanger."(gemeente, vervangen wegens ziekte)

"Iedereen doet het op zijn manier, dat moet je ook een beetje loslaten. Wanneer iemand jou vervangt zal die het nooit honderd procent zo doen als jij het zelf zou doen. Achteraf valt er altijd nog iets aan te passen. Maar het gaat altijd over kleine subtiele dingen. " (Provinciale Staten, vervangen wegens zwangerschap)

"Ze heeft haar eigen ding gedaan, prima." (gemeente, vervangen wegens ziekte)

"Ik had zeker persoonlijke inbreng. Degene die ik verving heeft zich volledig teruggetrokken en zich op zijn gezondheid geconcentreerd. Op dat moment legde hij alles volledig bij mij neer."(gemeente, vervanger)

"Ik had altijd het gevoel een persoonlijke inbreng te hebben. Ik word net zo serieus genomen als andere fractieleden." (gemeente, vervanger)

"Ik was het niet altijd met hem eens, maar dat doet niets af aan het feit dat hij het goed doet. Als hij gezegd had dat hij door ging dan had hij ook een hoge plaats op de lijst gekregen. Dat wil zeggen dat hij door ons zeer gewaardeerd wordt." (Provinciale Staten, fractiegenoot)

Verder vindt men dat de regeling ervoor zorgt dat de stem van een zieke of zwangere volksvertegenwoordiger behouden blijft. Dit is een groot voordeel voor de democratie omdat de wil van de kiezer op deze manier weerspiegeld blijft in de stemverhoudingen. Daarnaast maakt de regeling het (door het doorlopen van de vergoeding en de garantie dat men na de zwangerschap of ziekte terug kan komen) mogelijk dat de zieke of zwangere volksvertegenwoordiger echt afstand kan nemen. Op deze manier komt er ruimte voor een goede waarnemer en wordt het werk niet half gedaan of de rest van de fractie er mee belast. Het feit dat duidelijk is wie de vervanger moet worden (de eerstvolgende op de kieslijst) wordt gezien als democratisch voordeel. Het voorkomt immers willekeur en vriendjespolitiek. Bovendien is degene die als eerstvolgende op de kieslijst staat vaak al helemaal ingewerkt en op de hoogte zodat de volksvertegenwoordiger, de fractie en de kiezer kunnen vertrouwen op continuïteit en kwaliteit.

Griffiers
Volgens 43% van de ondervraagde griffiers in het kwantitatieve onderzoek is het bij vervanging gelukt om geen afbreuk te doen aan de kwaliteit en gezag van het ambt. 4% antwoordt ontkennend, 53% weet het niet.

Kijken we alleen naar de griffiers die gebruik van de regeling rapporteren (n=120), dan valt de verhouding veel sterker uit in het voordeel van de griffiers die tevreden zijn over het bewaken van de kwaliteit en gezag van het ambt (87% is tevreden, 3% niet, 10% weet het niet).

Vervangen volksvertegenwoordigers
Ook de vervangen volksvertegenwoordigers zijn overwegend positief. Twee derde (64% bevestigt dat er bij de vervanging geen afbreuk aan de kwaliteit en gezag van het ambt is gedaan, ruim een kwart (28%) stelt dat dit ´redelijk´ is gelukt. 8% houdt zich op de vlakte (‘weet niet´).

In onderstaande bloemlezing verwoorden vervangen volksvertegenwoordigers waarom zij vinden dat de kwaliteit van hun ambt goed gewaarborgd is tijdens hun afwezigheid.

"Fijne regeling. Geeft een stuk rust en geen druk om snel weer te beginnen."

"De vervanging is goed geregeld. Hierdoor kreeg ik rust en vertrouwen in het feit dat de fractie goed vertegenwoordigd zou blijven."

"Mijn vervanger kende het raadswerk al en kon dus vrij eenvoudig instromen."

"Op deze wijze is er geen gat gevallen in de vertegenwoordiging binnen onze fractie."

"Het is belangrijk dat ook tijdens ziekte een voltallige fractie de partijstandpunten naar voren kunnen brengen omdat de burgers met de verkiezingen de grote van de fractie hebben beslist. Dus vanwege het democratische gehalte en het recht doen aan de stem van de burger is het van belang dat een volksvertegenwoordiger tijdelijk kan worden vervangen."

Hieronder de toelichting die enkele vervangen volksvertegenwoordigers gaven voor het feit dat zij minder tevreden zijn over waarborging van de kwaliteit van het ambt.

"De inhoudelijke kwaliteit kon ik zelf niet 100% beheersen."

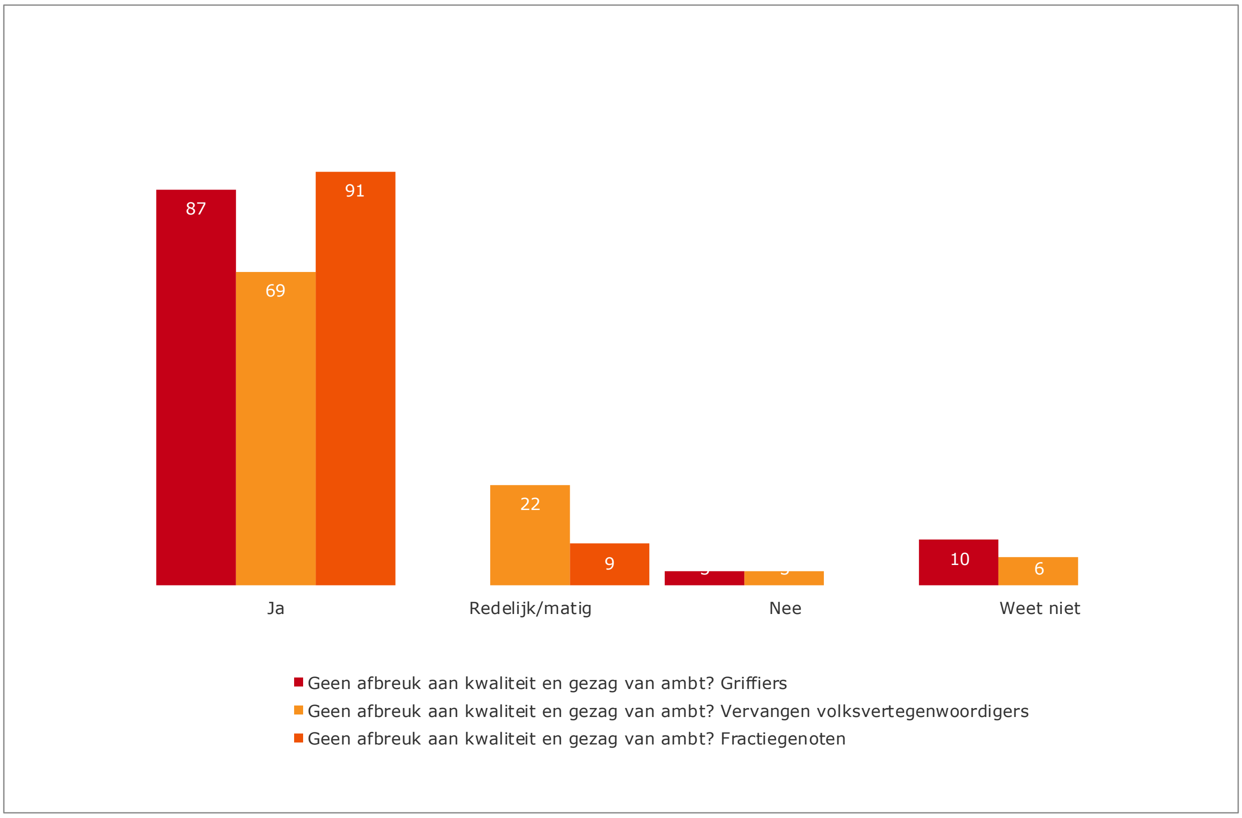
"Ik heb toch wat meer inhoudelijke kennis opgedaan de afgelopen 2 jaar. Dat was soms moeilijk voor mijn vervanger en dat kan je ook niet vermijden denk ik."

"Uiteindelijk is iedereen anders en vul ik mijn raadlidmaatschap anders in dan mijn vervanger."

"Vervanging betekent toch tijdelijk een ander gezicht en een breuk in de continuïteit van woordvoering."

Fractiegenoten
Fractiegenoten zijn eveneens in overgrote meerderheid tevreden over de mogelijkheden om de kwaliteit van het ambt te waarborgen (91%). Drie ondervraagden (9%) zijn matig tevreden. Degenen die matig tevreden zijn dragen de volgende tips ter verbetering aan: 'complexe zaken overdragen aan een raadslid met een vaste instelling´ (n=2) en ´begeleiding door een raadslid tijdens de eerste weken van afwezigheid (n=1).

13 | Is het bij vervanging gelukt om geen afbreuk te doen aan de kwaliteit en het gezag van het ambt? (basis: griffiers met ervaring met de regeling, n=120, vervangen volksvertegenwoordigers, n=36, en fractiegenoten, n=35)

Bron: TNS NIPO, 2012

Vervangers
De vervangers zelf zijn kritischer met betrekking tot hun kennis over lopende zaken om de kwaliteit van het ambt te waarborgen. Minder dan de helft van de vervangers (45%) geeft aan dat zij voldoende kennis hadden om het werk van het oorspronkelijk raadslid te waarborgen. Iets meer dan de helft (52%) geeft aan dat zij voor sommige zaken wel en voor andere zaken niet voldoende kennis hadden om het werk goed te kunnen waarborgen. Geen van de vervangers vindt dat zij niet in staat zijn geweest het werk kundig voort te zetten.

Opvallend is dat de vervangers voor zwangerschap vaker aangeven dat zij het werk *niet voor alle* zaken even goed hebben kunnen waarborgen dan de vervangers voor ziekte. Zeven op de tien (69%) vervangers voor zwangerschap geven aan het werk voor sommige zaken wel, voor andere niet te hebben kunnen waarborgen, voor vervangers van ziekte geldt dit voor bijna de helft (45%) van de vervangers. Anders gezegd: de helft (50%) van de vervangers wegens ziekte had voldoende kennis om de kwaliteit te waarborgen, terwijl in het geval van vervanging wegens zwangerschap dat voor 'slechts' een derde (31%) gold.

In tegenstelling tot wat men zal verwachten is er geen relatie in de mate waarin vervangers zichzelf achten het werk te kunnen waarborgen en het of niet maken van afspraken met betrekking tot de overdracht. Zoals in paragraaf 3.4 is benoemd vindt er bij zwangerschapsverlof vaker overdracht van het werk plaats dan bij ziekte. Ondanks de overdracht zijn vervangers voor zwangerschap toch minder zeker over hun kennis om het werk te kunnen waarborgen.

Vervangers benoemen de volgende maatregelen om kwaliteit van het ambt beter te kunnen waarborgen: begeleiding door een raadslid (tijdens de eerste weken) van het verlof (31%); complexe zaken overdragen aan een raadslid met vaste aanstelling (19% en een langere inwerkperiode (19%). Daarnaast geeft 19% van de vervangers aan niet te weten op welke wijze de kwaliteit van het ambt beter gewaarborgd kan worden.
Een derde (31%) geeft een ander dan één van bovenstaande redenen. Hieronder een korte bloemlezing hiervan:

"Als het duidelijk is dat een raadslid lang afwezig zal zijn ,namelijk 3 ziekteperiodes achter elkaar, vervanging plaats laten overnemen, blijvend."

"Gericht introductiegesprek met de griffier (is gebeurd op mijn initiatief)+ adequate begeleiding van fractiegenoten (gebeurd)"

"Schaduwfractielid"

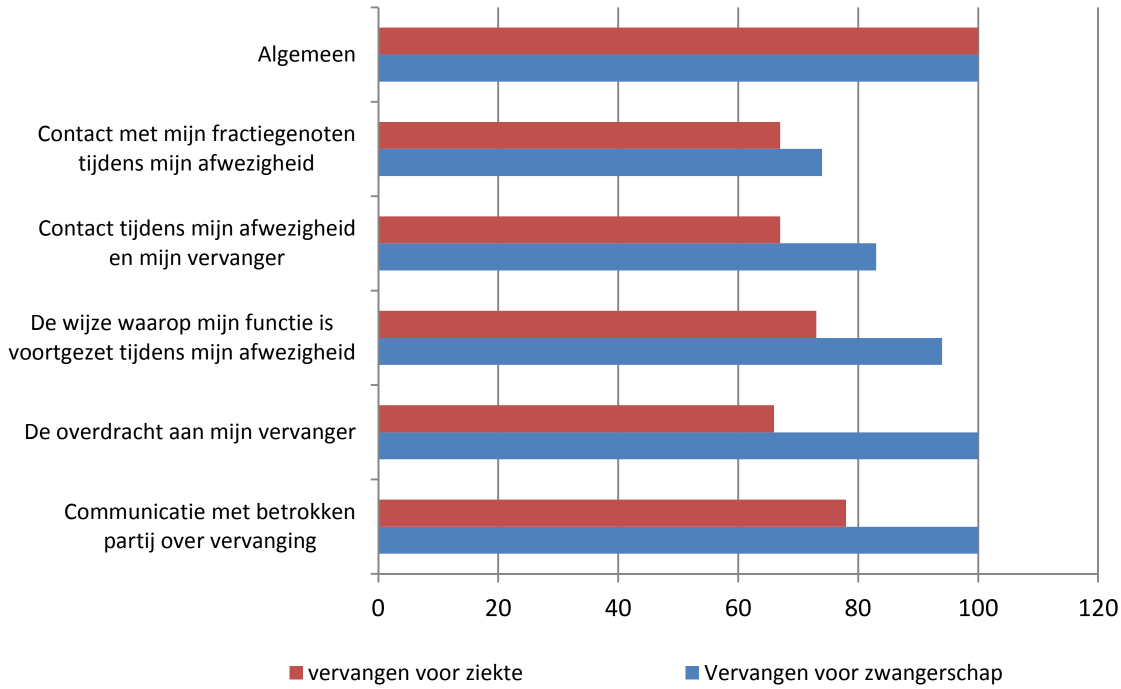
Vervangers wegens ziekte geven, in vergelijking tot vervangers wegens zwangerschap, relatief vaak (56% versus 22%) aan behoefte te hebben aan begeleiding door een raadslid.

4.2 Tevredenheid praktische uitvoering regeling

Vervangen volksvertegenwoordigers
Alle ondervraagde vervangen volksvertegenwoordigers geven aan zeer tevreden (56%) dan wel tevreden (44%) te zijn over de uitvoering van de regeling in het algemeen.

Ook over nagenoeg alle facetten van de vervanging is men tevreden tot zeer tevreden. Het meest tevreden is men over de communicatie met betrokken partijen over vervanging, de overdracht naar de vervanger en de wijze waarop het werk is voortgezet tijdens de afwezigheid. Relatief minder tevreden (maar in absolute zin nog altijd vrij tevreden) is men over het contact met de vervanger tijdens de afwezigheid en het contact met de fractiegenoten tijdens de afwezigheid. In onderstaande grafiek leest u per deelaspect de mate waarin vervangen volksvertegenwoordigers hier tevreden tot zeer tevreden over waren.

14 | Tevredenheid over uitvoering van regeling? (basis: vervangen volksvertegenwoordigers, n=36, antwoorden tevreden plus zeer tevreden)

Bron: TNS NIPO, 2012

Vervangers
Ook hier zijn de vervangers wat kritischer dan de vervangen volksvertegenwoordigers zelf. Een kwart (26%) geeft aan zeer tevreden te zijn over de praktische uitvoer van de regeling. De helft (52%) is tevreden. 6% is enigszins tevreden, 10% is neutraal en 6% is enigszins ontevreden. Het maakt niet uit of de vervanging wegens ziekte of zwangerschap was: beide groepen zijn ongeveer even tevreden. Hieronder een bloemlezing van de redenen dat vervangers enigszins tot (zeer) tevreden zijn over de uitvoer van de regeling:

"Ik ben goed voorgelicht over de gang van zaken binnen de raad en klaargestoomd voor het raadswerk door zowel griffie als fractie en andere raadsleden. Heb dan ook met plezier in de gemeenteraad gezeten."

"Als er onderling duidelijke afspraken gemaakt worden en er meerdere personen weten wat er in de raad speelt ben je altijd te vervangen."

"Over het algemeen was ik voldoende toegerust voor mijn taak. er zou meer en overzichtelijker informatie beschikbaar moeten zijn voor de werkzaamheden als vervangend raadslid."

Hieronder de uitspraken van de twee vervangers die enigszins ontevreden waren over de uitvoer van de regeling:

"Na 4 maanden kom je er net in en dan moet je weer stoppen, omdat het raadslid niet langer wettelijk ziek mocht zijn, maar eigenlijk niet beter is."

"Vervanging is te vrijblijvend, tussen wal en schip."

Fractiegenoten
Een kwart (26%) van de fractiegenoten geeft aan zeer tevreden te zijn over de praktische uitvoer van de regeling. Daarnaast is ruim de helft (54%) tevreden. Slechts twee op de tien (17%) fractieleden geeft aan enigszins tevreden te zijn en 3% is neutraal. Geen van de fractieleden geeft aan (enigszins) ontevreden te zijn over de uitvoer van de regeling.

Hieronder een bloemlezing van de redenen die door fractieleden worden genoemd betreffende de praktische uitvoer van de regeling.

"Goed begeleid door de griffier, goede medewerking door de gemeente, geen discontinuïteit in de aanpak van de fractie, stemverhoudingen in de raad op niveau gebleven."

"Bij ons is dit voorgekomen en telkens uitstekend uitgevoerd/verlopen."

"In ons geval was eigenlijk direct duidelijk dat er ene langdurige vervanging nodig zou zijn. in goed overleg met alle betrokkenen is alles snel en goed geregeld."

"Tevreden dat er een vervangingsmogelijkheid is, wat minder tevreden met de bureaucratie eromheen (zeker bij tweede periode vervanging door dezelfde persoon)."

"Adequaat en doeltreffend."

Uit het kwalitatieve onderzoek blijkt verder dat griffiers spelen een belangrijke ontlastende rol speelt bij het regelen van alle formaliteiten. Deze rol wordt door alle betrokkenen zeer gewaardeerd.

"Simpel. De griffier deed het. We hebben hier een hele goede griffier, die regelde dat. Ik stuurde mijn briefjes en ze deed alles. Geweldig, dat is echt ondersteuning. Fijn dat je het niet allemaal zelf hoeft te doen." (Provinciale Staten, vervangen wegens ziekte)

"Dat heeft de griffier allemaal gedaan. Die pakte dat op en zei: dat gaan we uitzoeken. Echt ontzorgen, prima!" (gemeente, vervangen wegens ziekte)

"De griffier heeft ons daarbij uitstekend geholpen." (Provinciale Staten, vervanger)

"Prima, keurig geregeld. De gemeente, dat mag ook gezegd worden, die heeft een prima functionerende griffie. Die heeft mij netjes alles uitgelegd, dingen die ingevuld moesten worden, ondertekend, alles perfect geregeld." (gemeente, vervanger)

"Ik heb mijn zwangere fractielid verwezen naar de griffier. Die weet van de hoed en de rand van de regelingen. Die heeft het allemaal keurig geregeld, ook de formaliteiten wat betreft de opvolging in de fractie. (gemeente, fractievoorzitter)

Over het algemeen hebben griffiers wel wat werk aan het uitvoeren van de formaliteiten, maar vinden ze het goed te doen en ook gewoon bij hun taak horen.

"Ik vond het niet ingewikkeld. Je moet er gewoon even door als griffier. Ik vond het heel reëel." (gemeente, griffier)

"Het kost je zeker een dag om dit te regelen, je maakt een vervangingsbesluit en je moet zorgen dat er allerlei andere faciliteiten aanwezig zijn, je moet een gesprekje voeren. Ik vind dat het wel een taak is van de griffier om iedereen te ondersteunen, dus ook de vervangers." (gemeente, griffier)

Eén griffier denkt hier anders over en vindt dat de formaliteiten erg veel werk kosten en dat er onduidelijkheden bestaan:

"Je moet wel alles optuigen voor een tijdelijke vervanging. Je belast een kleine organisatie, juristen, de financiële man, je komt op een loonlijst te staan, noem maar op… Ik kan ook niet overzien wat de gevolgen zijn als je iets in dat proces niet goed doet. Stel je voor dat het blijkt dat wij de regeling van een paar jaar geleden niet goed hebben nageleefd: betekend dat dan dat de besluiten in die periode niet meer rechtsgeldig zijn? Doordat je die regeling zo ingewikkeld maakt, sluipen er foutjes in waarvan ik de gevolgen niet kan overzien." (gemeente, griffier).

4.3 Klachten over regeling

Een kleine groep griffiers (5% van alle griffiers, 7% bij griffiers die ervaring met de regeling melden) rapporteert dat er klachten zijn geweest met betrekking tot de regeling. Het betreft verschillende soorten klachten, waarbij het woord ´omslachtig´ echter vaak valt. De kritiek behelst vooral de procedure van het opnieuw beëdigen van een raadslid en het opnieuw aanvragen van een arts-verklaring (die niet altijd gegeven wordt - omdat dit niet bij elk ziektebeeld valt in te schatten).

'De regeling schrijft voor dat een specialist verklaart dat iemand voor langere tijd niet in staat is zijn of haar werk te doen, maar artsen geven een dergelijke verklaring niet of zelden af (bijvoorbeeld wel bij zwangerschap)'.

Daarnaast noemen enkele griffiers de klacht dat de fractie niet de gewenste opvolger kon aanwijzen, omdat men zich aan de volgorde van de kieslijst moest houden (en dat bij nader inzien niet wilde doen).

"Men kon niet de gewenste opvolger aanwijzen, dit moet de eerste opvolger op de lijst zijn en heeft daarom geen gebruik gemaakt van de regeling"

Ook valt de klacht dat de termijn waarvoor een raadslid zich kan laten vervangen niet flexibel genoeg is.

"*De termijn waarop je je kunt laten vervangen is niet flexibel"*

De griffiers geven in enkele gevallen aan dat er 'niets´ is gedaan om de klachten te verhinderen: ´het betreft wettelijke vereisten´. Maar de meeste griffiers hebben wel degelijk een poging ondernomen om aan een oplossing te werken. Zo heeft een griffier contact opgenomen met BZK, in januari 2012 ('daar moet de wetgever zich over buigen´). Twee griffiers geven aan contact te hebben opgenomen met de VNG, in een geval omdat een vervangend raadslid van een beloning wilde afzien, in een ander geval omdat men de vereiste medische verklaring niet rond kreeg.
De oplossingen lopen uiteen. Zo heeft in een bepaald geval een burgerraadslid overuren gedraaid, heeft de griffier in een ander geval niets anders gedaan dan de klacht ´aanhoren en de regeling uitleggen´ en heeft in weer een ander geval de griffier de regeling creatief´ toegepast.

Griffiers die klachten met de regeling melden, antwoorden geen van allen bevestigend op de vraag of er verschil is in de hoeveelheid klachten vanaf het moment dat de regeling in werking is gesteld tot nu.

Met betrekking tot regio zien we dat griffiers in het noorden van het land niet alleen minder goed bekend zijn met de regeling, maar dat zij ook vaker dan gemiddeld (11% versus 5%) klachten rapporteren.

Respondenten in het kwalitatieve onderzoek vinden de termijn van zestien weken bij zwangerschap over het algemeen logisch omdat die hetzelfde is als bij een reguliere baan. Maar bij ziekte is deze termijn van zestien weken nogal inflexibel, vindt een aantal betrokkenen.

"De eerste periode kan ik me voorstellen, maar dan zou ik die vervolgperiode korter maken. Want ik was toen wel weer beter, maar toen moest ik mijn periode nog uitzitten." (gemeente, vervangen wegens ziekte)

"Als je er voor kiest om je te laten vervangen dan heb je die tijd wel nodig. Dan moet er echt iets aan de hand zijn. Dus die eerste periode: hou dat gewoon aan. Het moet wel echt ergens over gaan. Maar na die eerste periode mogen mensen wel sneller terug kunnen komen." (gemeente, vervangen wegens ziekte)

"Ik vind de regeling vrij inflexibel. Ik vind dat het gewoon in gezamenlijk overleg kan worden besloten. Het hoeft niet te worden verdeeld in perioden van zestien weken." (gemeente, griffier)

"Stel dat je na vijf weken hersteld bent, dan moet je terug mogen. Dat maakt het vervelend." (gemeente, griffier)

Soms valt het einde van een termijn net tussen een raadsvergadering of Statenvergadering in. Omdat (her)beëdiging alleen maar kan plaatsvinden bij een raadsvergadering of Statenvergadering levert dit soms onhandige situaties op. De vervanger mag dan tot de volgende raads- of Statenvergadering officieel niet meer als volksvertegenwoordiger optreden. Een verlenging van de termijn tot de volgende raadsvergadering of Statenvergadering zou op zijn plaats zijn, vindt men.

"Mijn verlof begon in de zomer en mijn vervanger kon pas beëdigd worden na de zomer en vanwege die inflexibiliteit kon je dus niet schuiven. Dus eigenlijk zijn die zomerweken van de vervangingsperiode afgegaan." (gemeente, vervangen wegens zwangerschap)

"Ik zou het wat flexibeler willen maken. Het zou logischer zijn dat als de periode aansluit bij de volgende Statenvergadering waarbij je weer beëdigd wordt. En niet ergens zomaar er tussen in ophoudt zodat je opeens helemaal niks bent. Dan zou zo'n periode verlengd moeten kunnen worden tot de volgende Statenvergadering." (Provinciale Staten, vervanger)

"De eerste Raadsvergadering na de vakantie was op 25 september. Pas toen werd ik geïnstalleerd. Terwijl het zwangerschapsverlof van degene die ik verving toen al vijf weken geleden begonnen was. Hierdoor had ik nog maar elf weken over en liep hij vlak voor de kerstvakantie af. Mijn collega moest toen voor de kerst nog voor een vergadering terugkomen." (gemeente, vervanger)

Men vindt men het over het algemeen heel goed dat er een maximum zit aan het aantal keer dat men kan verlengen.

"Je moet niet vier jaar vervangen kunnen worden. Op een gegeven moment moet je ook zeggen van ja, blijkbaar kun je niet meer verder." (Provinciale Staten, vervangen wegens ziekte)

"Na 48 weken moet er duidelijkheid zijn." (gemeente, fractiegenoot)

"Bij ziekte kan nog verlengd worden, dat vind ik ook heel goed. En als het langer duurt, moet je het er over hebben of iemand nog wel aan moet blijven." (gemeente, fractiegenoot)

Als de vervanging wordt verlengd (als iemand nog niet beter is na zestien weken), moet de vervanger opnieuw beëdigd worden. Sommigen vinden dit een beetje vreemd.

"Ik vond het dubbel dat ik voor een tweede keer Statenlid werk en weer moest verklaren en beloven als vervanger. En ik moest het woord voeren over een agendapunt, ik moest een speech houden…" (Provinciale Staten, vervanger)

"Dat vind ik heel raar. We hebben er wel om gelachten en er grapjes over gemaakt." (Provinciale Staten, fractiegenoot)

Maar anderen tillen er niet heel zwaar aan.

"Ja, het is een formaliteit. Nou ja, het duurt ook maar een kwartiertje. Maar het is wel dubbel op." (gemeente, fractiegenoot)

"Het is niet heel erg. Ik vind het gemak dat het na die zestien weken afloopt ook wel iets hebben. Ik til er niet zwaar aan." (gemeente, griffier)

Wel geven sommige griffiers aan dat bij een verlenging de hele aanvraag opnieuw gedaan moet worden en dat bezorgt een griffier veel werk.

"Het is een goede regel, maar hij zou minder bureaucratisch moeten. Het zit hem er ook in dat als iemand nog ziek is en hij moet verlengd worden dat alles dan weer opnieuw moet. Je moet die hele beëdiging opnieuw doen, maar volgens mij ook al die handtekeningen, die moeten opnieuw verzameld worden." (gemeente, griffier)

Verder hoorden we bij het kwalitatieve onderzoek hoorden we een enkele keer dat het geven van een artsenverklaring lastig was. Er zijn artsen die geen verklaring willen tekenen, bijvoorbeeld omdat zij dat niet hun taak vinden. Het is dan een hele klus om toch via een andere arts aan een verklaring te komen. Voor een zieke erg belastend, vinden de betrokkenen.

"Wat ik dus heel erg lastig vind, is dat je niet in aanmerking komt voor de regeling voordat een arts heeft getekend. Mijn arts wilde dat niet, dus is mijn man die mij daarbij hielp uiteindelijk bij de neuroloog terecht gekomen en die wilde dat gelukkig wel." (gemeente, vervangen wegens ziekte)

"Ik was doodziek, veertien dagen in het ziekenhuis gelegen. Toen vroeg ik een verklaring aan mijn huisarts, maar dat deed ze niet. Ik dacht: dan vraag ik het aan de specialist. Deed ie ook niet, kon hij niet aan beginnen. Toen hebben ze de bedrijfsarts van de gemeente gevraagd. Die deed ook moeilijk, ik was niet in dienst van de gemeente. Een hoop gezeur, maar ze heeft toch een verklaring gegeven dat ik eigenlijk niet geschikt was om mijn werk te doen. De griffier zei: nou ik weet niet of ie aan de wet voldoet, maar we gaan ervoor. Daarna is de vervanger gekomen." (gemeente, vervangen wegens ziekte)

Men vindt over het algemeen wel dat een artsenverklaring wenselijk is. Zo is controle op misbruik mogelijk.

"Mensen moeten er ook geen misbruik van maken, want je krijgt wel je volledige vergoeding hè. Je moet een verklaring kunnen hebben waardoor je weet dat iemand ziek is." (Provinciale Staten, vervangen wegens ziekte)

"Ik denk dat het goed is dat er een drempel is, en een doktersverklaring is zeker een goede drempel" (gemeente, vervangen wegens zwangerschap)

Een suggestie is om toe te staan dat de bedrijfsarts van de gemeente óók een dergelijke verklaring af kan geven.

"Ik zou de bedrijfsarts in staat stellen zo'n verklaring te geven. De meeste gemeenten hebben een bedrijfsarts, die zou daar een rol in kunnen spelen." (gemeente, niet vervangen)

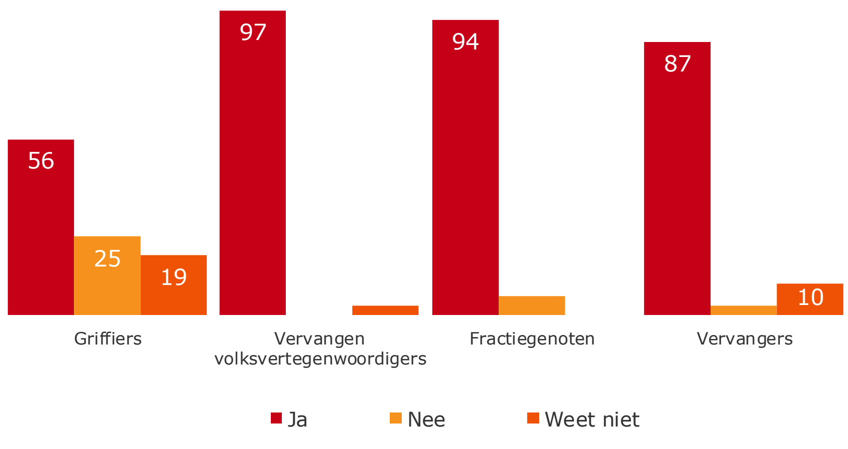
5 Algemene reflectie op regeling

5.1 Was er behoefte aan regeling?

Griffiers
Een meerderheid van de griffiers (56%) geeft aan dat er behoefte was aan de regeling. Toch geeft nog een kwart (25%) aan dat er geen behoefte aan de regeling was en blijft 19% het antwoord schuldig. We zien echter een veel positiever beeld onder griffiers met ervaring met de regeling: 81% van deze griffiers stelt dat er behoefte was aan de regeling, 8% zegt van niet, 11% weet het niet.
Opvallend: hoewel men in grotere gemeenten vaker afziet van gebruik van de regeling, geven griffiers in grotere gemeenten (100.000 inwoners of meer) vaker dan gemiddeld (70% versus 56%) dat er behoefte was aan de regeling.

Vervangen volksvertegenwoordigers, vervangers en fractiegenoten
Van de vervangen volksvertegenwoordigers, hun vervangers en de fractiegenoten is eveneens de overgrote meerderheid positief. 97% zegt dat er behoefte aan de regeling bestond. Bij hun vervangers en de fractiegenoten is respectievelijk 94% en 87% positief.

15 | Was er behoefte aan de regeling? (basis: alle ondervraagde griffiers, n=263, alle vervangen volksvertegenwoordigers, n=36, alle fractieleden, n=35, en alle vervangers, n=31)

Bron: TNS NIPO, 2012

De redenen waarom er behoefte aan de regeling is, beperken zich in hoofdzaak tot een viertal argumenten:

- Rust. Dat geldt dan vooral voor de volksvertegenwoordiger, die de tijd kan nemen voor de zwangerschap/ om te genezen).
- Voortgang. Dit betreft enerzijds het democratische proces, anderzijds de continuïteit binnen een fractie.
- Stemverhoudingen (puur strategisch: anders verliest een coalitie de meerderheid, kan een kleine partij de eigen invloed niet meer effectueren).
- Emancipatie (vrouwen worden aangemoedigd om zich verkiesbaar te stellen, fracties worden aangemoedigd om jongeren op deze manier een kans te geven).

Griffiers dragen voornamelijk de argumenten aan dat de voortgang van het democratische proces dankzij de regeling gewaarborgd blijft en dat het wenselijk is om de stemverhoudingen intact te laten:

"Teneinde de continuïteit in de gemeenteraad en in de fracties te waarborgen"

"Bij langdurige afwezigheid van een volksvertegenwoordiger kan het de invloed van een partij/ fractie in de raad beperken. Door gebruik te maken van de regeling kan dit probleem worden opgelost"

"De vele werkzaamheden kunnen worden herverdeeld en aspirant raadsleden doen ervaring op"

Veel griffiers blijven pragmatisch:

"Bij langdurige ziekte van een raadslid komt de vraag wel eens op. In de meeste gevallen wordt dan gekozen voor helemaal stoppen van het raadslidmaatschap, maar de vervangingsregeling is wel een serieus alternatief dat in de afweging meespeelt, het is afhankelijk van de individuele omstandigheden waarin uiteindelijk voor gekozen wordt"

De duidelijkheid die de regeling verschaft wordt gewaardeerd:

"Doorgaans willen raadsleden na hun ziekte of zwangerschap hun werk als volksvertegenwoordiger voortzetten/ afmaken. Voorheen was dit niet mogelijk en moesten raadsleden (onder druk) hun zetel ter beschikking stellen"

Een griffier ziet graag verruiming van de regeling 'van personen die bijvoorbeeld worden uitgezonden in VN- of Navo-verband (militairen bijvoorbeeld)'.

Vervangen volksvertegenwoordigers noemen eveneens vaak democratisch gemotiveerde ('de raad blijft voltallig') en strategische argumenten ('anders wordt of je stem niet meer gehoord, of de rest van de fractie krijgt een veel grotere werkdruk'). Maar ze vinden het uiteraard fijn dat ze hun raadswerk konden combineren met een gezin, of konden herstellen van een ziekte:

"Ik had kanker en kon daardoor niet meer de energie opbrengen om de functie van raadslid te blijven vervullen"

"Zodat je rustig kunt herstellen, zonder druk op de ketel"

"Zo is het raadswerk te combineren met een (jong) gezin"

Fractieleden leggen (uiteraard) de nadruk op continuïteit en handhaving van de stemverhoudingen:

"Een lege plaats dient geen doel. Een volksvertegenwoordigende plaats moet in principe gevuld zijn"

"Voltallig zijn bij beslismomenten"

"De coalitie/ oppositie heeft een verhouding van 7 versus 6, m.a.w. zonder deze regeling had een aantal besluiten niet genomen kunnen worden"

Vervangers denken vooral aan het partijbelang, het handhaven van de evenredigheid en zien ook wel kansen voor bijvoorbeeld jongeren:

"Mensen stemden ook om het geluid van hun partij vertolkt te krijgen als er een vertegenwoordiger ziek wordt"

"De vervanging is een goed instrument om de inbreng van de ChristenUnie te waarborgen"

"Zodat ook jongere mensen zich eerder kandidaat stellen en omdat er zo ruimte is om bij calamiteiten als ziekte gaten op te vullen"

Vooral griffiers hebben de mening dat er geen behoefte aan de regeling is - een kwart (n=65) gaf dit aan. Hun argumenten komen vooral neer op dat de regeling overbodig is (niet in een vraag voorziet), te ingewikkeld is en de eigen verantwoordelijkheid van de fractie en fractieleden miskent:

"De oplossing voor welk probleem wordt hier gecreëerd? Hoe ziek of zwanger moet je zijn om niet te kunnen stemmen?"

"Blijkbaar zijn onze raadsleden er te gezond voor, of niet vruchtbaar genoeg"

"Ervaring leert dat het te ingewikkeld is om voor korte tijd een raadslid te benoemen"

"Geen goed signaal richting tijdelijk terugtredend raadslid, nieuwkomer heeft geen inwerkperiode"

"Er was geen noodzaak om dit vertrouwensbeginsel om te zetten in een wettelijke regeling"

"Het benoemen van een burgerlid voor de aanwezigheid in veel vergaderingen is een veel eenvoudiger oplossing"

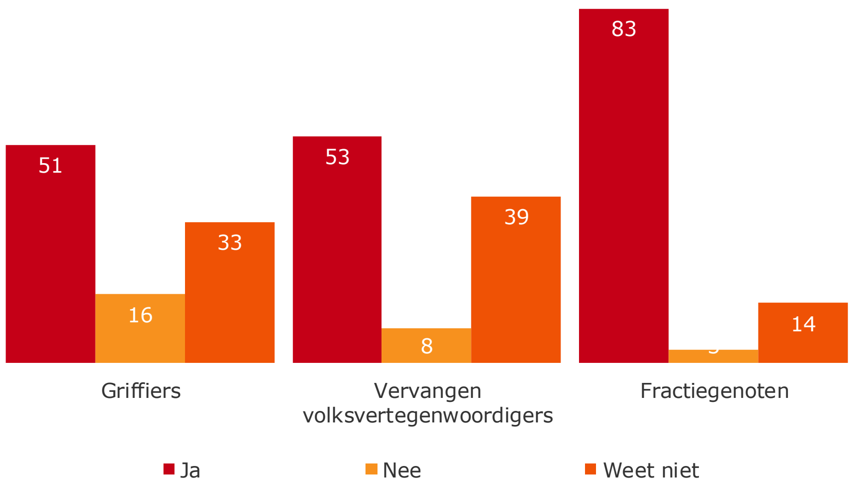
"Ik vind het een eigen zaak van de fractie om aan te geven of men een vervanger wil"

5.2 Hoe goed of slecht wordt er over het algemeen gebruik gemaakt van de regeling?

De ondervraagden zijn in meerderheid positief over de manier waarop gebruik wordt gemaakt van de regeling. Voornamelijk de fractiegenoten zijn positief (83%). Vervangen volksvertegenwoordigers zijn ook overwegend positief (53%), hoewel een grote minderheid (39%) het niet weet. Drie volksvertegenwoordiger (8%) zijn negatief.

Griffiers zijn relatief gezien wat vaker negatief over het gebruik van de regeling (16%), hoewel ook bij deze groep een meerderheid (51%) positief is. Een derde van hen (33%) weet het niet. Gemeentegrootte speelt hier een rol: driekwart (74%) van de grote gemeenten (100.000 inwoners en meer) geeft aan dat er goed gebruik wordt gemaakt van de regeling, terwijl bij de allerkleinste gemeenten (minder dan 10.000 inwoners) slechts 20% positief is.

16 | Wordt er naar uw mening goed gebruik gemaakt van de regeling? (basis: alle ondervraagde griffiers, n=263, alle vervangen volksvertegenwoordigers, n=36, alle fractieleden, n=35, en alle vervangers, n=31)

Bron: TNS NIPO, 2012

Griffiers
Van de ondervraagde griffiers die kritisch zijn over de regeling, geeft de grootste groep (36%) aan dat de regeling niet nodig is: volksvertegenwoordigers kunnen hun werk tijdelijk aan hun mede raadslid overdragen. Andere genoemde redenen: volksvertegenwoordigers kennen de regeling niet (14%), weten niet wanneer ze gebruik kunnen maken van de regeling (12%), en daarnaast stellen sommige griffiers dat volksvertegenwoordigers het als de taak van hun partij zien om - indien deze dat nodig acht -voor vervanging te zorgen (7%).
Overige genoemde redenen: men vindt de regeling overbodig (omdat ze in de praktijk niet is voorgekomen), vervanging is in de praktijk moeilijk haalbaar (vanwege de inwerkperiode, het afgeven van een doktersverklaring en 'fractiepolitieke' redenen) en 'het menselijke aspect':

'Volksvertegenwoordigers zijn net mensen…ze hopen altijd dat hun ziekte van korte duur is en willen zich dus liever niet laten vervangen'

Vervangen volksvertegenwoordigers, vervangers en fractiegenoten

Griffiers in het noorden van het land stellen veel vaker dan gemiddeld dat volksvertegenwoordigers de regeling niet kennen (29%) en dat ze het als de taak van de partij zien om voor vervanging te zorgen (29%). Het heeft er de schijn van dat de regeling in het noorden in mindere mate als een individuele beslissing wordt gezien.
Ook met betrekking tot gemeentegrootte zien we verschillen. Griffiers van grotere gemeenten (meer dan 100.000 inwoners) geven helemaal niet aan dat volksvertegenwoordigers hun werk aan een collega kunnen overdragen.

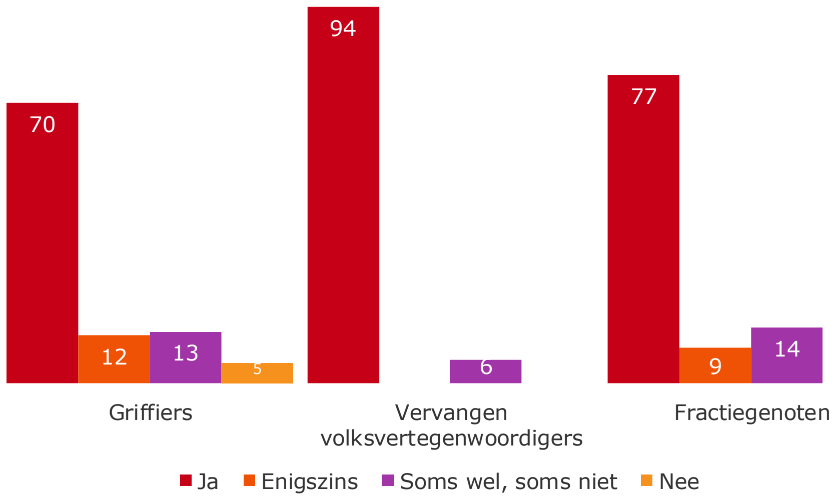
De ontevreden volksvertegenwoordigers (n=3) en het ontevreden fractielid (n=1) lichten hun antwoord toe door te stellen dat volksvertegenwoordigers niet weten wanneer ze van de regeling gebruik kunnen maken, dan wel deze niet kennen.

De overgrote groep is wel tevreden over het gebruik. De aangedragen redenen verschillen echter per doelgroep. De vervangen volksvertegenwoordigers en fractieleden hanteren vooral een praktisch argument: *vervanging is een must*, omdat er anders teveel werk zou blijven liggen (respectievelijk 63% en 62%). Op nummer twee staan bij zowel vervangen volksvertegenwoordigers en fractieleden dat *volksvertegenwoordigers verzekerd zijn van hun baan bij terugkeer* na afwezigheid, waardoor ze niet bang zijn gebruik te maken van de regeling (respectievelijk 53% en 31%).
Ook bij griffiers is dit met 46% de tweede genoemde reden. Op nummer een staat bij griffiers echter een procedureel argument: de *regeling is goed bekend* onder de volksvertegenwoordigers (48%).

5.3 Toegevoegde waarde ten opzichte van 'oude' vervangingsconstructie

Een meerderheid van de ondervraagde griffiers, vervangen volksvertegenwoordigers en fractieleden ziet al met al toegevoegde waarde van de regeling in vergelijking met de 'oude' oplossing. Zeer positief zijn de vervangen volksvertegenwoordiger (94% ziet toegevoegde waarde, 6% stelt dat het afhankelijk is van het geval).
Fractiegenoten (77% positief over de toegevoegde waarde, 9% enigszins positief en 14% stelt dat het afhankelijk is van het geval) nemen een tussenpositie in.
Griffiers zijn het meest kritisch. Weliswaar ziet 70% toegevoegde waarde (12% enigszins, 13% stelt dat het van het geval afhankelijk is), maar 5% ziet de toegevoegde waarde niet. In het handjevol allergrootste gemeenten (400.000 inwoners of meer) ziet 93% van de griffiers toegevoegde waarde.

17 | Heeft de regeling toegevoegde waarde? (basis: alle ondervraagde griffiers, n=263, alle vervangen volksvertegenwoordigers, n=36, en alle fractieleden, n=35)

Bron: TNS NIPO, 2012

5.4 Barrière vrouwen verdwenen met regeling

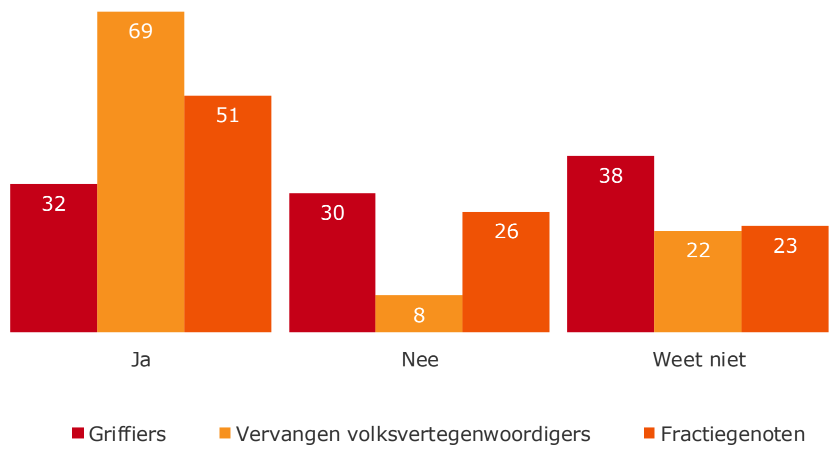
Ook met betrekking tot het wegvallen van een barrière voor vrouwen om aan het politieke proces deel te nemen valt de balans positief uit, hoewel dat bij griffiers nauwelijks het geval is. Een derde (32%) stelt van wel, een bijna even grote groep (30%) vindt van niet, 38% weet het niet. Ook hier geldt: in

de allergrootste gemeenten (400.000 inwoners of meer) vindt men vaker (50%) dan gemiddeld dat de regeling een barrière voor politieke deelname van de vrouw heeft weggenomen.

Fractiegenoten zijn al veel positiever (51% positief, 26% negatief), maar het meest positief zijn vervangen volksvertegenwoordigers (69% positief, 8% negatief).

---

18 | Is er een barrière verdwenen voor vrouwen om deel te nemen aan het politieke proces? (basis: alle ondervraagde griffiers, n=263, alle vervangen volksvertegenwoordigers, n=36, en alle fractieleden, n=35)

Bron: TNS NIPO, 2012

- Bij het kwalitatieve onderzoek vindt men ook dat de regeling voor jonge vrouwen een drempel wegneemt om het ambt van volksvertegenwoordiger op zich te nemen.

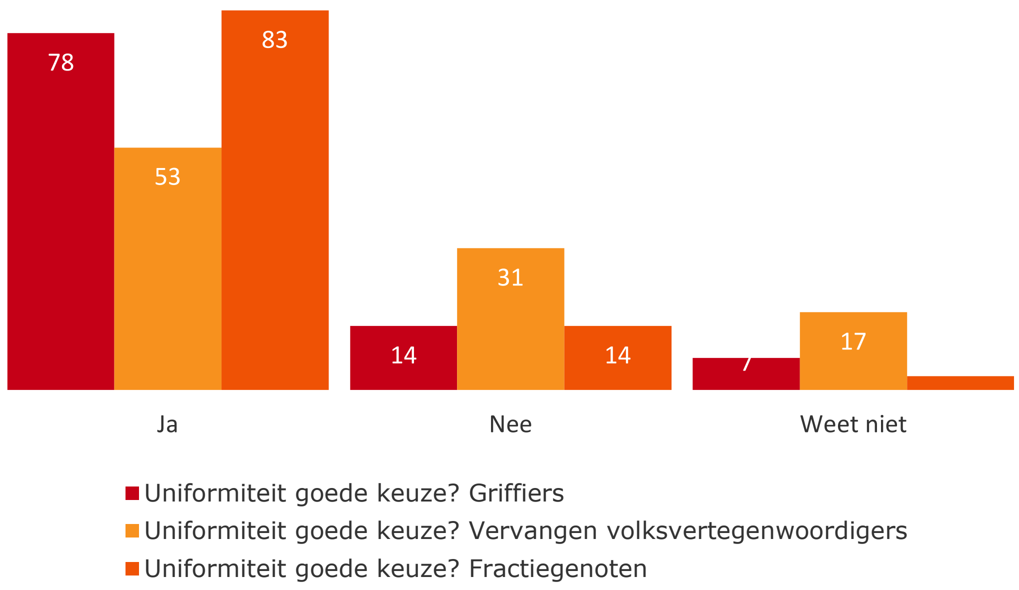
"Ik vind het echt heel goed, want hier op het platteland waar ik woon zie je veel vergrijzing en veel mannen in de fractie. Door deze regeling maak je het toch een stuk aantrekkelijker voor vrouwen." (gemeente, vervangen wegens zwangerschap

5.5 Uniformiteit regeling

Griffiers: nut en noodzaak gelijkstellen ziekte en zwangerschap?
De overgrote meerderheid van de griffiers is van mening dat er, hoewel de regeling primair geënt is op zwangerschapsvervanging, een gelijke mate van nut en noodzaak bestaat voor mensen die ziek zijn. In totaal stelt 58% dat men dit nut/ deze noodzaak 'in grote mate' ziet, 29% ziet dit nut/ deze noodzaak enigszins. Een op de tien griffiers (11%) zien dit nut 'niet volledig', 3% ziet 'totaal niet' een gelijke mate van nut en noodzaak.

Griffiers die ervaring hebben met de regeling (n=120) zijn een stukje positiever: 64% ziet het nut 'in grote mate' 26% ziet dit nut 'enigszins', 10% ziet dit nut 'niet volledig'.
Ook positieve reacties op de vraag of uniformiteit in de regeling voor ziekte en zwangerschap een goede keuze is geweest. Respectievelijk 83% van de fractieleden, 78% van de griffiers en 53% van de vervangen volksvertegenwoordigers vindt van wel, respectievelijk 14% van de fractieleden, 14% van de griffiers en 31% van de vervangen volksvertegenwoordigers vindt van *niet.*

19 | Vindt u dat uniformiteit in de regeling voor ziekte en zwangerschap een goede keus is geweest? (basis: alle ondervraagde griffiers, n=263, alle vervangen volksvertegenwoordigers, n=36, en alle fractieleden, n=35)

Bron: TNS NIPO, 2012

De ondervraagde griffiers die de uniformiteit van de regeling voor ziekte en zwangerschap *geen* goede zaak vinden, lichten hun keuze als volgt toe:

"Bij ziekte is het lastig om te beoordelen dat iemand 16 weken ziek is. Bovendien merken wij dat artsen terughoudend zijn in het verstrekken van een verklaring"

"De gehele regeling is überhaupt overbodig. Regelzucht en betutteling, wat mijn gemeenteraad betreft"

"Ik hou van uniformiteit, maar ziekte kan zoveel vormen kennen"

"Ziekte vraagt meer maatwerk, ook kortere periodes zouden wenselijk zijn"

"Zwangerschap is geen ziekte en ziekte is geen zwangerschap"

Kritische volksvertegenwoordigers beperken zich tot het argument dat 16 weken een te starre termijn is, als het op ziekte aankomt:

"Je weet wel hoe lang de herstelperiode na zwangerschap is en niet hoe lang de herstelperiode na een burn out is. Het zijn twee verschillende grootheden"

Kritische fractieleden zijn ook van mening dat de regeling bij ziekte flexibeler zou moeten zijn.

"Raadsleden kunnen zelf aangeven wanneer ze weer in staat zijn om het raadswerk te hervatten"

Ze leveren ook suggesties:

"Ik weet niet of onder ziekte ook zorgverlof staat, maar dat zou erbij kunnen"

"De periode van zestien weken kan te kort zijn. Deze zou verlengd moeten worden naar 9 maanden. Gedurende de hele periode kan het vervangen raadslid aangeven dat hij/ zij per eerstvolgende raadsvergadering weer in functie treedt"

5.6 Voorziet de regeling in plotselinge uitval?

Twee derde van de fractieleden is (redelijk) tevreden over de mate waarin de regeling voorziet in plotselinge vervanging (bij acute gevallen). Vier op de tien (40%) vinden de regeling goed werken, een kwart (26%) vindt deze redelijk werken, 9% vindt deze matig werken en 3% - een fractielid – vindt de regeling wat dit betreft 'slecht'. Een kwart (23%) weet het niet.

Kritische fractieleden beklagen zich over de duur en de bureaucratie van de vervangingsregeling, die acute vervanging bemoeilijkt.

"Vervanging kan alleen bij officiële gelegenheden, duurt soms te lang, en dan natuurlijk de ambtelijke molens!"

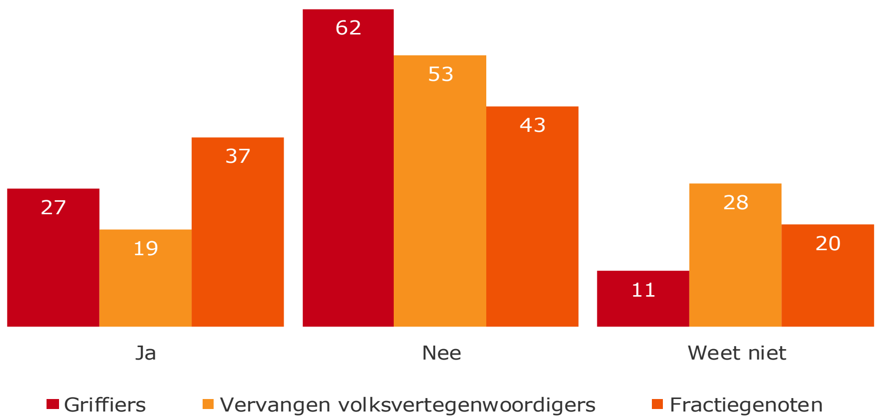
"Omdat er nog veel moet worden geregeld, dat mag wel minder (bijvoorbeeld rond antedecenten). Wat ook beter mag is dat na een periode vervanging nog een periode vervanging nodig is, door dezelfde vervanger niet weer opnieuw de hele molen te laten doorlopen"

5.7 Toepasbaarheid regeling meerdere doeleinden

Een meerderheid van de ondervraagden vindt niet dat de regeling voor meer doeleinden dan voor ziekte en zwangerschap zou moeten worden toegepast. Slechts 19% van de vervangen volksvertegenwoordigers en 27% van de griffiers vindt dat de regeling wel voor meer doeleinden zou moeten worden toegepast (respectievelijk 53% van de vervangen volksvertegenwoordigers en 62% van de griffiers vindt van niet). Alleen in de allergrootste gemeenten – 400.000 inwoners of meer – zijn de griffiers iets vaker voor bredere toepassing (43%) dan tegen (36%).

Onder fractieleden is de verhouding tussen ondervraagden die verruiming zou willen echter bijna in evenwicht met de ondervraagden die dat niet willen (37% versus 43%).

20 | Vindt u dat regeling voor meer doeleinden toepasbaar zou moeten worden gemaakt? (basis: alle ondervraagde griffiers, n=263, alle vervangen volksvertegenwoordigers, n=36, en alle fractieleden, n=35)

Bron: TNS NIPO, 2012

Waarom verruiming?
Ondervraagde griffiers die wel verruiming willen, noemen in circa 60% van de gevallen zorgverlof als geschikt voorval. In het verlengde daarvan – maar veel minder vaak genoemd – worden zaken als vaderschapsverlof, ziekte in het gezin en ondersteuning bij levensbeëindiging.
Andere vaak genoemde zaken: sabbatical ('vier jaar lang vastleggen aan het raadslidmaatschap is een best een opgave'), een verblijf voor werk in het buitenland en studieverlof. Minder vaak genoemd: uitzending als militair namens de NAVO/ VN, en 'iemand die maanden in de gevangenis zit'.

"*Eigenlijk voor alle zaken waarvoor tijdelijke onderbreking een noodzaak is"*

"Raadswerk is arbeidsintensief naast andere activiteiten (…) Beter tijdelijk afwezig te zijn dan niet te functioneren"

Ook de fractieleden die verruiming wel zien zitten, noemen in de meeste gevallen zorgverlof als geschikte optie. Daarnaast worden de sabbatical, werkverblijf in het buitenland, studieverlof, uitgebreider ziekteverlof en 'algemene privézaken' genoemd.

"Sabbatical, een raadslid heeft een wereldreis gemaakt na zijn afstuderen. De vervanger is op basis van 'goede wil' weer opgestapt toen de maandenlange wereldreis voorbij was. De reden maakt eigenlijk niet uit, de vervanger staat op de kieslijst dus er is een legitimatie vanuit de kieswet. Voor de functies die je 'erbij doet' kan de thuissituatie of de werksituatie voor piekspanning zorgen waardoor raadsleden eerder zullen afhaken als er tijdelijk geen respijt is"

De vervangen volksvertegenwoordigers die verruiming wenselijk achten, noemen naast zorgverlof 'zware emotionele dingen', sterfte van naasten, vakantie en 'onverwachte wilsonbekwaamheid' – 'een collega-raadslid ligt in coma maar kan niet vervangen worden omdat hij daar zelf geen toestemming voor heeft gegeven'.

In het kwalitatieve onderzoek vinden veel respondenten dat de regeling beperkt zou moeten blijven tot zwangerschap en (langdurige) ziekte. Een sabbatical of verblijf in het buitenland voor het werk ziet men meestal niet als situaties waarop deze regeling van toepassing zou mogen zijn. Als het al op andere situaties van toepassing zou kunnen zijn moeten dit wel noodsituaties zijn. Zo vindt een aantal dat de regeling eventueel wel uitgebreid zou mogen worden tot mantelzorg voor iemand binnen het eigen gezin of het verwerken van de dood van een gezinslid.

5.8 Wat veranderen aan de regeling?

Een meerderheid van de respondenten zou, als die mogelijkheid zou bestaan, niets veranderen – deels omdat men geen ervaring met de regeling heeft (zoals bij sommige griffiers het geval), deels omdat men tevreden is. Weer anderen pleiten voor afschaffing ('betreft een volstrekt overbodige regeling'). Toch worden er heel wat suggesties ter verbetering geleverd.

Griffiers
De meest genoemde suggestie die griffiers aandragen is toch wel het flexibiliseren van de termijn van 16 weken – dat wil zeggen, als het ziekte betreft. Veel griffiers willen dat hier pragmatischer mee wordt omgegaan, zodat de periode ook korter dan wel langer kan zijn. Men heeft op dit vlak behoefte aan 'maatwerk'. Een griffier suggereert een 'afwijkende termijn met instemmingsverklaringen van de vervanger en degene die vervangen wordt'. In het verlengde hiervan ligt de wens van sommigen om onderscheid te maken tussen ziekte en zwangerschap.

Een griffier hanteert een emancipatoir argument:

"Om te voorkomen dat vrouwen zich bezwaard voelen actief aan de politiek deel te willen nemen, stel ik voor om twee regelingen in het leven te roepen. Inhoudelijk kunnen beide regelingen gelijk zijn."
Daarnaast zien veel griffiers het liefst dat de omvang van de regeling wordt uitgebreid, dat de regeling 'in een breder perspectief' wordt geplaatst. De meest genoemde zaken: zorgverlof, een maandenlange sabbatical en werkzaamheden in het buitenland.
Verder worden er procedurele suggesties ter verbetering aangedragen. De noodzaak tot en de onduidelijkheid over het krijgen van een doktersverklaring wordt regelmatig bekritiseerd, net als de 'geforceerde' beëdiging na ommekomst van de eerste periode bij continuering van de regeling. Hier ziet men graag kortere stappen. Ten slotte bestaat de wens bij enkelen dat vervanging niet uitsluitend plaatsvindt op grond van de volgorde van de kieslijst.

Volgens sommige griffiers mag de vergoeding voor de vervangen volksvertegenwoordiger wel minder, of zelfs worden afgeschaft ('zwangerschap is een vrijwillige keuze', 'terugbrengen vergoeding, niet alleen halveren onkostenvergoeding').

Vervangen volksvertegenwoordigers…
De meeste volksvertegenwoordigers zijn dan wel tevreden met de regeling, maar ongeveer de helft draagt toch suggesties ter verbetering aan. Ook hier wordt veelal de nadruk gelegd op de 'te starre' termijnen in geval van ziekte. Ook het 'steeds weer overleggen van een artsenverklaring' wordt hinderlijk gevonden.
Een volksvertegenwoordiger vindt het 'niet nodig om de toelage zo door te betalen als nu gebeurt'. Er gaan ook stemmen voor verruiming op, voornamelijk als het om buitenlandreizen (voor werk of vakantie) gaat. En de regeling is volgens een enkeling niet dekkend genoeg:

"Echter, het kan zo zijn dat er twee keer een zwangerschap en een keer een ziekte in die periode plaatsvindt. Ook kan 16 weken net te kort zijn in het geval van een gecompliceerde zwangerschap/ bevalling. Een hardheidsclausule in de regeling zou nuttig zijn"

Fractieleden
De fractieleden hebben voor een groot deel geen suggesties ter verbetering. Grofweg de helft noemt wel enkele zaken. Ook hier gaat het weer vooral om de verruiming van de regeling met bijvoorbeeld zorgverlof en buitenlandbezoek, evenals flexibilisering van de duur van de vervanging (vooral bij ziekte):
'Het te vervangen raadslid mag zijn vervanger zelf aanwijzen mits hij op de kieslijst staat en kan van tevoren ook de duur van de te vervangen periode aangeven'

Vervangers
Ook de vervangers zouden, als ze iets zouden veranderen, vooral de termijn aanpakken (lees: flexibeler – indien nodig: langer - maken):

"De zieke moet zich niet verplicht voelen om te vroeg terug te keren"

"Ik zou de regeling flexibeler maken in begin- en eindtijdstip: nu moet ik aftreden na de vaste periode op 14 december; de december-vergadercyclus afmaken was veel logischer geweest, desnoods door de periode later te laten ingaan"

Ook de papierwinkel wordt door een vervanger niet gewaardeerd ('hoewel ik ook wel begrijp waarom dit moet'). Een andere vervanger dat het recht op terugkeer op een bepaald moment zou moeten komen te vervallen:

"Als een raadslid lang ziek blijft omdat ze het niet aankan, blijvend vervangen, de burger wordt anders gewoon bedonderd."

Bijlagen

Onderzoeksverantwoording

<u>Deel 1 kwantitatief onderzoek: griffiers</u>

Doelgroep
De regeling tijdelijke vervanging volksvertegenwoordigers is van toepassing op de volksvertegenwoordigers van alle bestuurlijke lagen (nationaal, provinciaal en lokaal) van het land. Dit betekent dat voor het onderzoek de Eerste Kamer, Tweede Kamer, Provinciale Staten, de gemeenteraden, stadsdelen (Amsterdam) en deelgemeentes (Rotterdam) zijn betrokken.

Censusonderzoek
Gezien de centrale rol van de griffier bij de registratie, archivering en documentatie van diverse zaken binnen het politiek lichaam zijn zij de aangewezen persoon om informatie te geven over het gebruik van de regeling en de praktische uitvoer ervan. Om u een zo volledig mogelijk inzicht in de feiten en cijfers rond het gebruik van de regeling te bieden is gekozen voor een censusonderzoek.
Censusonderzoek betekent in dit geval dat *alle* griffie wordt betrokken bij het onderzoek, en niet slechts een gedeelte.

Verzamelen contactgegevens griffie
Omdat TNS NIPO niet de beschikking heeft over de contactgegevens van alle griffie in Nederland zijn deze gegevens achterhaald bij de Vereniging van Griffiers. De Vereniging van Griffiers (VvG) hecht veel belang aan de ontwikkeling van alle griffiers in Nederland en aan de ontwikkeling van de functie in het algemeen. Vrijwel alle griffie in Nederland zijn aangesloten bij de VvG.

Aankondiging onderzoek
Om het belang van deelname voor de griffiers aan dit onderzoek te onderschrijven zijn de griffie door middel van een aankondigingsbrief op de hoogte gesteld van het doel en de opzet van het onderzoek en gevraagd om hun medewerking. Daarnaast heeft de Vereniging van Griffiers de griffie per e-mail geïnformeerd over het eenmalig ter beschikking stellen van de e-mailadressen aan van de griffie aan TNS NIPO ten behoeve van het onderzoek naar de vervangingsregeling.

Uitnodiging onderzoek en veldwerkperiode
De 440 griffie door middel van e-mail met daarin een link uitgenodigd de online vragenlijst m.b.t. de regeling tijdelijke vervanging volksvertegenwoordigers in te vullen.
Zij konden de vragenlijst invullen vanaf 10 september tot en met 25 september 2012. Er zijn twee reminders verstuurd.

Respons
In totaal hebben 263 van de circa 440 benaderde griffiers de vragenlijst volledig ingevuld, een respons van 60%. Deelgenomen hebben griffiers van diverse stadsdelen, deelgemeenten, gemeenten en Provinciale Staten.

De cijfers met betrekking tot het feitelijk gebruik van de regeling onder Eerste en Tweede Kamerleden zijn aangeleverd door de Kiesraad

<u>Deel 2 kwantitatief onderzoek: overige betrokken partijen</u>

Doelgroep

Aangezien er behoefte was om de regeling vanuit verschillende perspectieven te evalueren, heeft TNS NIPO naast de griffiers ook a) de vervangen volksvertegenwoordigers zelf, b) hun vervangers en c) fractiegenoten van de vervangen volksvertegenwoordigers uitgenodigd voor het invullen van een online vragenlijst.

Verzamelen contactgegevens met sneeuwbaleffect

De contactgegevens van deze betrokken partijen zijn via de zogeheten sneeuwbalmethode bij de griffiers achterhaald. In het tweede deel van de vragenlijst is hen gevraagd de contactgegevens van de personen te geven die in het verleden betrokken zijn geweest bij de uitvoer van de regeling (dus behorend tot de doelgroep a, b of c).

Uitnodiging onderzoek en veldwerkperiode

Deze gegevens zijn door TNS NIPO gebruikt om personen behorend bij doelgroep a, b of c per mail uit te nodigen om online een vragenlijst over de regeling tijdelijke vervanging volksvertegenwoordigers in te vullen.

De vragen in de vragenlijst zijn afgestemd op de doelgroep. Dit betekent dat iedere doelgroep een andere vragenlijst voorgelegd heeft gekregen. Een aantal overkoepelende evaluerende vragen zijn aan alle doelgroepen gesteld, en komen dus in iedere vragenlijst voor.

De doelgroepen a, b en c konden de vragenlijst invullen tussen 13 september tot en met 30 september 2012. Aangezien de respons van de griffiers niet geheel simultaan verliep, waren er uiteenlopende 'uitstuurmomenten'. Dat gold ook voor de reminders. Alle aangeschreven vervangen volksvertegenwoordigers, vervangers en de fractiegenoten hebben minimaal twee reminders gekregen.

Respons

In totaal hebben er 36 vervangen volksvertegenwoordigers (doelgroep a); 31 vervangers (doelgroep b) en 35 fractiegenoten (doelgroep c) deelgenomen aan het onderzoek.

<u>Deel 3: verwerking resultaten</u>

De resultaten van de het onderzoek zijn verwerkt in PDF-tabellen, aan de hand waarvan de uitkomsten zijn uitgewerkt in de onderhavige kwantitatieve tussenrapportage.

Overzicht deelgenomen respondenten[3]

Gemeenten

aalburg
aalten
achtkarspelen
albrandswaard
alkmaar
almere
alphenchaam
amstelveen
amsterdam
apeldoorn
appingedam
arnhem
baarlenassau
barendrecht
barneveld
bedum
beek
beemster
beesel
bellingwedde
bergeijk
bergen
berkelland
bernheze.org
beuningen
beverwijk
binnenmaas
bladel
blaricum
boskoop
boxmeer
boxtel
brabant
bronckhorst
brummen
brunssum
bunnik
bunschoten
capelleaandenijssel
castricum
coevorden
cranendonck
cromstrijen
culemborg
dalfsen
dantumadeel
delft
delfzijl
denhaag
denhelder
derondevenen
deventer
dewolden
diemen
dinkelland
dirksland
doesburg
dongeradeel
dordrecht
drechterland
drimmelen
dronten
duiven
ede
eersel
eijsdenmargraten
eindhoven
emmen
enkhuizen
enschede
epe
ermelo
ettenleur
franekeradeel
gaasterlansleat
geertruidenberg
gembest
gemhg
giessenlanden
gilzerijen
goedereede
goes
goirle
gouda
grootegast
haaksbergen
haarlem
haarlemmermeer
hardenberg
heemstede
heezeleende
hellendoorn
hellevoetsluis
helmond
hengelo
heusden
heuvelrug
hilversum
hofvantwente
hoogeveen
hoogezandsappemeer
hoorn
horstaandemaas
hulst
ijsselstein
kaagenbraassem
kampen
kapelle
kollumerland
laarbeek
landgraaf
landsmeer
langedijk
laren
leek
leerdam
leiderdorp

---

[3] De namen van de deelgenomen gemeenten, provincies, stadsdelen en deelgemeenten zijn verkregen uit deelgenomen e-mailadressen. Enkele (totaal vijf) e-mailadressen gaven geen inzicht in de gemeente zelf. Voor deze gemeenten hebben wij de gemeentenamen niet kunnen opnemen in de overzichtslijst. Alle overige gegevens zijn compleet.

lelystad
leudal
leusden
lingewaard
littenseradiel
lochem
loonopzand
lopik
loppersum
losser
maastricht
marum
menterwolde
meppel
middelburg
middelharnis
middendelfland
naarden
nederbetuwe
neerijnen
nieuwegein
nieuwkoop
nijmegen
noordbeveland
noordoostpolder
noordwijk
nunspeet
nunspeet
nuth
oegstgeest
oirschot
oldebroek
oldenzaal
olstwijhe
onderbanken
oosterhout
ooststellingwerf
opmeer
opsterland
oss
oudbeijerland
oudeijsselstreek
ouderamstel
ouderkerk
oudewater
pekela
pijnackernootdorp
putten
raalte
reimerswaal
reuseldemierden
rhenen
ridderkerk
rijssenholten
roermond
rucphen
schagen
schermer
scherpenzeel
schijndel
schinnen
schouwenduiveland
simpelveld
sintanthonis
sintoedenrode
sittardgeleen
sliedrecht
slochteren
sluis
soest
someren
sonenbreugel
stadskanaal
stedebroec
steenwijkerland
stichtsevecht
strijen
terneuzen
terschelling
teylingen
tholen
tiel
tilburg
tip
tubbergen
tynaarlo
uitgeest
urk
veendam
veere
veghel
venlo
venray
vianen
vlieland
vlissingen
voerendaal
voorst
waalwijk
wageningen
waterland
weert
werkendam
westerveld
westervoort
westmaasenwaal
weststellingwerf
westvoorne
wierden
wijchen
wijdemeren
winsum
winterswijk
woensdrecht
woerden
woudrichem
zeist

zoetermeer
zoeterwoude
zuidhorn
zuidplas
zutphen
zwijndrecht
zwolle

Provincies	**Deelgemeenten**	**Stadsdelen**
gelderland	Rotterdam Kc	Amsterdam centrum
overijssel	Rotterdam Feijenoord	Amsterdam west
flevoland	Rotterdam charlois	Amsterdam nieuw-west
utrecht	Rotterdam Noord	
drenthe	Rotterdam His	
limburg	Rotterdam Ijsselmonde	
groningen	Rotterdam Delfshaven	